אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֶתְכֶם הַיּוֹם: ב וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר
תַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וַהֲקֵמֹתָ לְךָ
אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשַׂדְתָּ אֹתָם בַּשִּׂיד:
ג וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה
הַזֹּאת בְּעָבְרֶךָ לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבֹא אֶל־

לקט בהיר

זמנו, משא"כ שמור שאין לו גבול וזמן (בא"י): ב) י"ב אבנים הקימו בירדן והניחום שם לעולם ועד, ופסוק הוא ביהושע (ד' ט') ושתים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן וגו' ויהיו שם עד היום הזה: ג) אבנים אלו ומזבח זה לא מזכר בספר יהושע, אבל זה מה שאמר הכתוב כאן פסוק ד' ה' ו' ז' ח', וביהושע (ד' ג') צוה הקב"ה ליהושע ליקח מן הירדן י"ב אבנים ופסוק ח' שם ויעשו כן בני ישראל וגו' וינחום שם פי' בגלגל, ומהכתובים שלפנינו כאן ידענו שאותם אבנים שהקימו בגלגל לזכרון עולם היו עמהם מקודם בהר עיבל, שבנו מהם מזבח (ושדת אותם בשיד בין שורה לשורה כדי לתברן זו לזו כבנין שאר אבנים - חזק') וכתבו עליהם התורה וחבמו עליו ואכלו ושמחו ואמרו הברכות והקללות, ורק אח"כ סתרו את המזבח וקלפו מן האבנים את הסיד והקימו אותם בגלגל: ד) רבינו נקט לשון זה מן הגמ' דסוטה, ושם בגמ' מונה ג' מיני אבנים, ב' שהעמיד יהושע וכמו שאמרנו באות הקודם, א' בירדן וא' בגלגל, ומין שלישי העמיד משה בערבות מואב עיי"ש בגמ', אבל רבינו לא חשיב זה של משה, א"כ בהכרח לומר פי' דברי רבינו שאמר ג' מיני אבנים לאו דוקא ג' מיני אבנים אלא ג' מיני הקמות, ועל אופן שכתבנו באות הקודם (ג"א): ה) קפלוס כמו קלפים, על דרך ככם כשב, כן פירש"י במולין מ"ד. ד"ה דאקפל ח"ל אקפל כמו ונקלף

אור החיים

משה ולפניו שהוא רבן של ישראל עשה"י) שגם הזקנים יצוו ויזהירו על הדבר לאמר שמור וגו', דקדק לומר שמור להעיר כי בדבר זה שהוא מצוה לא תעשה"י) (מכות י"ג:) הוא שאמרו אין חולקין כבוד לרב כידוע:

ג. למען אשר תבא"ה) ראב"ע פירש אם החילות לשמור מצותיו וזו מצוה ראשונה וכו', ורמב"ן פירש לרמוז אל התורה וכו'"), ואין הכתוב מתיאב לשני הפירושים, ויש להעיר עוד אומרו כאשר דבר ה' אלהי אבותיך לך שלא היה צריך לומר תיבת לך אחר שאמר אשר תבא אל הארץ כאשר וגומר הדבר מובן שאליהם הוא הדבר, אבל כוונת הכתוב לפי שקדם מאמר משה לישראל כי ביאת הארץ לא בזכות ישראל כאומרו (לעיל ט' ה') לא בצדקתך וגו' אלא ברשעת הגויים וגו' ולמען הקים וגומר, לזה בא דברו כאן

אור בהיר

למעשה תכף ומיד, או אפילו אם הוא מיכף ומיד אלא שהוא מצוה בקום ועשה, אבל אם התלמיד והרב רואים כאחד שבר ישראל רוצה לעבור על לא תעשה, כגון לחלל שבת, אין חולקין כבוד לרב, אלא אם הזריז נשכר. **עו)** עשה משה, פי' במכוון עשה זאת שיהיו לפניו הזקנים וגם הם יצוו שמור, הגם שהוא רבם, כדי ללמד הלכה זו. **עז)** שזה נקרא מילול ה' כשישראל עושים דבר עד מורה הקדושה. **עח)** וכי די מצוה זו של הקמת אבנים בלבד לבא אל הארץ בשבילה, ועוד הלא נשבע הקב"ה להביאם. **עט)** שבשביל

תַּפְקֵדְתָּא דִּי אֲנָא מְפַקֵּד יָתְכוֹן
יוֹמָא דֵּין: ב וִיהֵי בְּיוֹמָא דִּי
תַּעְבְּרוּן יָת יַרְדְּנָא לְאַרְעָא דִּי־
אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ וּתְקִים לָךְ אֲבָנִין
רַבְרְבִין וּתְסוּד יָתְהוֹן בְּסִידָא:
ג וְתִכְתּוּב עֲלֵיהוֹן יָת כָּל פִּתְגָמֵי
אוֹרַיְתָא הָדָא בְּמֶעְבְּרָךְ בְּדִיל דִּי

רש"י

(ג) והקמות לך. בירדן[ב] ואחר כך תוליאו* משם לאחרות ותבנו* מהן מזבח בהר עיבל[ג] נמלאת אחה. אומר ג' מיני אבנים היו[ד] שנים עשר בירדן וכנגדם בגלגל וכנגדם בהר עיבל (וקפלוס[ה] והביאוס לגלגל

שינוי נוסחאות * תוציא. * ותבנה.

(1)

הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | נֹתֵן לְךָ
אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה אֱלֹהֵי־אֲבֹתֶיךָ לָךְ: ד וְהָיָה
בְּעָבְרְכֶם אֶת־הַיַּרְדֵּן תָּקִימוּ אֶת־
הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהַר עֵיבָל וְשַׂדְתָּ אוֹתָם
בַּשִּׂיד: ה וּבָנִיתָ שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ מִזְבַּח אֲבָנִים לֹא־תָנִיף עֲלֵיהֶם
בַּרְזֶל: ו אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת־
מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַעֲלִיתָ עָלָיו
עוֹלֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: ז וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים
וְאָכַלְתָּ שָׁם וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ: ח וְכָתַבְתָּ עַל־הָאֲבָנִים אֶת־
כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בַּאֵר הֵיטֵב:
סלוס וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל
כָּל־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַסְכֵּת | וּשְׁמַע
יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ: ט וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

רש"י

במלון) כדאיתא במסכת סוטה (ל"ה:): (ח) **באר היטב.** בשבעים לשון[ו] (סוטה ל"ב:): (ט) **הסכת.** כתרגומו[ז]: **היום הזה נהיית לעם.** בכל יום יהיו בעיניך[ח] כאילו היום* בא עמו בברית (תנח"):

שינוי נוסחאות * בו ביום.

„היטב" ודאי פירושו שיהיה מפורש היטב לכל מי שהוא, וכדי שיהיו יכולים אוה"ע להעתיקם כדאיתא בסוטה, ויתכן שהיו האבנים גדולות מאוד או שהיה ממעשה נסים (רמב"ן): ז) אלים ושמע, כלומר תקבל עליך לעשות: ח) שאל"כ וכי

אור החיים

כי באמצעות המעשה האמור בענין תהיה ביאתם לארץ בזכות עצמן, וגזירת הכתוב היא תיבת לך האמורה לבסוף, וזה שיעור הכתוב למען אשר תבא פירוש תהיה ביאתך לארץ אשר ה' אלהיך נותן לך כאשר וגו' לך פירוש למען שאתה ראוי ולא תצטרך לזכות בריית אבות והבן:

לקט בהיר

ודומה לו וקפלו את האבנים דמסכת סוטה עכ"ל: ו) כבר מבואר בפ' דברים (א' ה' אות ל"ו) שביאור יאמר על ב' דברים, כשמבאר מפרש ומרחיב את הענין בפשט דרוש רמז סוד, וזה ודאי אלא עשו כן על י"ב אבנים, אלא ודאי פירושו שתרגמו אותה ללשון הקודש כדי שיבין אותה, ומדאמר „היטב" ודאי פירושו שיהיה מפורש היטב לכל מי שהוא, וכדי שיהיו יכולים אוה"ע להעתיקם כדאיתא בסוטה, ויתכן שהיו האבנים גדולות מאוד או שהיה ממעשה נסים (רמב"ן): ז) אלים ושמע, כלומר תקבל עליך לעשות: ח) שאל"כ וכי

פרק כז

(א) וַיְצַו מֹשֶׁה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל. שִׁתֵּף עִמּוֹ הַזְּקֵנִים[1], מִפְּנֵי שֶׁהֵם יִהְיוּ בַּמַּעֲמָד[2] בְּעָבְרָם הַיַּרְדֵּן[3].

(ז) וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי ה׳ אֱלֹהֶיךָ[4]. עַל שֶׁתִּכָּנֵס אָז עִמּוֹ לַבְּרִית בְּהַר גְּרִזִּים וּבְהַר עֵיבָל[5].

(ט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם. שִׁתֵּף עִמּוֹ הַכֹּהֲנִים[1] לְהַזְהִיר עַל הָעִיּוּן בַּתּוֹרָה[6], בִּהְיוֹת מֻטָּל עַל הַכֹּהֲנִים לְלַמֵּד דַּעַת אֶת הָעָם[7], כְּאָמְרוֹ "יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב" (להלן לג, י). הַסְכֵּת. צַיֵּר[8] בְּמַחְשַׁבְתְּךָ, כְּמוֹ "אֵת סִכּוּת מַלְכְּכֶם"[9] (עמוס ה, כו). וּשְׁמַע. וְהִתְבּוֹנֵן[10].

פרק כז

א

1. לעומת פסוק ט להלן "וידבר משה והכהנים הלויים". זהו המקום היחיד בכל התורה כולה שמשה מצוה יחד עם זקני ישראל — והלא דבר הוא! 2. על הר גריזים והר עיבל, הברכות והקללות. 3. יהושע ח,לג "וכל ישראל **וזקניו** ושוטריו ושופטיו עומדים... כאשר צוה משה עבד ה׳ לברך את העם ישראל בראשונה". [וצ"ע לדעת רבינו מדוע לא שותף יהושע בציווי, שהרי הוא פיקח על כל מעמד הר גריזים והר עיבל].

ז

4. בעוד חז"ל **דרשו** (פסחים קט,א) מסמיכות אכילת השלמים למצות "ושמחת" ש׳בזמן שבית המקדש היה קיים אין שמחה אלא בבשר׳, שואל רבינו **על דרך הפשט** ולשמחה מה זו עושה. 5. המשך אפוא, ל"את ה׳ האמרת היום" (לעיל כו,יז) שפירש רבינו ׳כשקבלת עליך להכנס בברית בשבועת האלה׳. לא די אפוא, לקבל ברית, אלא יש גם לעשות זאת בשמחה — גם כשהיא נכרתת באלה ושבועה! והשוה רבינו בחיי (הקדמה לפרשת נשא על יסוד "שמחה לצדיק עשות משפט" — משלי כא,טו): והנה שלמה ע"ה כוון בזה להודיענו שיתחייב האדם להיותו שמח במצוות כשיעשה אותן... וידוע כי השמחה במעש המצוות, מצוה בפני עצמה, וכשם שהמצוה עבודה לשי"ת כך השמחה על המצוה נקראת עבודה, וכן כתוב "תחת אשר לא עבדת את ה׳ אלקיך בשמחה" (דברים כח,מז) , והוא שכתוב "עבדו את ה׳ בשמחה" (תהלים ק,ב), באר כי **השמחה שלמות העבודה...**

ט

6. "הסכת ושמע... ושמעת... ועשית". 7. ועיין בפירוש המשך חכמה לפסוקנו: ...הכהנים ולויים לא בטלו הברית, שלא היו בעגל... לכן הכא ש"היום הזה נהיית לעם", היינו בכריתת ברית [כמו שכתב הספורנו] לכן רק על ישראל. אבל הכהנים הלויים לא ביטלו ברית ראשון, ולכן **הם** המדברים אל כל ישראל... 8. כלומר, להמחיש לעצמו, דהיינו לחוש את הענין, ולא להסתפק בתפיסה מופשטת גרידא. 9. ראב"ע: מגזרת "הסכת ושמע". ושרשו סכ"ת, והטעם סבלות רצון... (עכ"ל). הרי שרבינו מסכים עם ראב"ע בהסבר הלשוני, אבל לא בהבנת משמעות המלה. קרוב יותר לפירוש רבינו מצינו ברד"ק: ויש מפרשים "סכות" ענין "הסכת ושמע", כלומר **מאזינים** לעבודת עכו"ם. ושמא רבינו יסתייע מישעיה ב,טז "ועל כל **שכיות** החמדה", שם פירש הרד"ק: פירוש "סכיות" — ציורים, כמו "איש בחדרי משכיתו" (יחזקאל ח,יב). 10. כי ההתבוננות קלה ומועילה יותר אחרי ההמחשה ("הסכת") ובדרך שונה פירש הגרמ"ש (שם): ...ולכן אמר "הסכת" — חשוב היטב אם תוכל לעמוד בו, ואח"כ "ושמע" — קבל עליך לעשותם, שעל זה מורה לשון שמיעה כידוע.

(י) וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה׳ אֱלֹהֶיךָ. כְּשֶׁתְּצַיֵּר זֶה וְתָבִין, תִּשְׁמַע בְּקוֹלוֹ בְּלִי סָפֵק[11].

(טו) אָרוּר הָאִישׁ. הִנֵּה כָּל הָאֲרוּרִים אָמְרוּ תְּחִלָּה בִּלְשׁוֹן "בָּרוּךְ", כְּמוֹ שֶׁבָּא בַּקַּבָּלָה[12], וְלָזֶה אָמַר[13] "אֵלֶּה יַעַמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת הָעָם" (פסוק יב). אָמְנָם הִזְכִּירָם הַכָּתוּב בִּלְשׁוֹן "אָרוּר" בִּלְבַד[14], כִּי עִקַּר הַכַּוָּנָה בְּאֵלּוּ הָאֲרוּרִים הָיָה לְקַלֵּל אֶת הָעוֹבְרִים הָאֵלֶּה, כְּדֵי שֶׁהֵם לְבַדָּם יִשְׂאוּ עֲוֹנָם, וְלֹא יִהְיוּ שְׁאָר הָעָם עֲרֻבִים לָהֶם[15]. וְזֶה כִּי הַחוֹטְאִים הָאֵלֶּה הָיוּ עַל הָרֹב רָאשֵׁי הָעָם, שֶׁלֹּא הָיָה עַל הַהֲדִיוֹטוֹת לִמְחוֹת בְּיָדָם[16],

11. כדרכו של רבינו לפרש את הפעל אחרי ציווי כתוצאה מן הציווי הראשון, ולא כציווי נוסף עליו. הבנת הענין אחרי המחשתו, היא הערובה לכך שאמנם המבין יסיק את המסקנות עוברות לעשייתן, ולא יישאר הענין בתיאוריה בלבד.

טו

12. מובא ברש"י (פסוק יב ד"ה לברך את העם, בעקבות חז"ל בסוטה לו): ששה שבטים עלו לראש הר גריזים, וששה לראש הר עיבל, והכהנים והלויים והארון למטה באמצע. הפכו לוים פניהם כלפי הר גריזים **ופתחו בברכה** — ׳ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וכו׳, ואלו ואלו עונים אמן. חזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה, ואומרים "ארור האיש אשר יעשה פסל וכו׳". וכן כולם עד "ארור אשר לא יקים". 13. כלומר, הקדים "לברך" (פסוק יב) ל"על הקללה" (פסוק יג). [בדרך הפשט אפשר לבאר שהתורה כתבה את ה"ארור" ולא חזרה אל "לברך", על פי מתכונת ׳ההוא דסליק מיניה מפרש ליה ברישא׳ (נדרים ב,ב). כלומר, אחרי "ואלה יעמדו על הקללה" בא "ארור האיש". וכבר כתב החכם ראב"ע (בשלח יז,ז): ומשפט לשון הקודש, כאשר יזכיר שני דברים, יחל לעולם מהשני שהוא קרוב, כמו "ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו" (יהושע כב,ד), ואח"כ "ואתן לעשו" (שם). (עכ"ל ראב"ע). כי ׳כל דתיקון רבנן, כעין דאורייתא תיקנו׳]. 14. באשר קשה לרבינו לא סדר הבאת הקללה והברכה (הערה 13), אלא עצם השמטת הברוך כליל מתורה שבכתב, וזאת אחרי שטעמנו "אלה יעמדו לברך". 15. חידוש רבינו כפירוש יחידני למלה "האיש" בתחילת רשימת הארורים, בעוד בהמשך הסגנון כמקובל ("ארור מקלה... ארור מכה"). הרי שדין "האיש" ולא הצבור לפנינו, כפי שרבינו מבאר, שאין דין ערבות ביחס אל מנהיגי העם. 16. סוגי העבירות הם כאלה הנמצאים אצל בעלי השלטון (עיין להלן). עקב עמדת הכוח של מנהיגים אלה, אין סיפק בידי פשוטי העם למחות, ובמקום שאי אפשר למחות, אי אפשר להטיל אחריות קולקטיבית. אותה אחריות המוטלת על כלל הצבור עבור חטאי היחידים, נובעת ממצות התורה של "הוכח תוכיח את עמיתך", היא מצות מחאה - ׳היה להם למחות ולא מיחו׳ (שבת סה,א). ובסוגית מצות מחאה, והאחריות והעונש הנובעים ממנה, עיין רבינו בפרשת העגל (שמות לב,כה — ׳היו **כולם** לשמצה על **שלא מיחו** בקמים׳), ובפרשת בנות מואב (במדבר כה,יא — ׳על אשר **לא** מיחו בפושעים׳). יסוד דין ערבות (׳כל ישראל ערבים זה לזה׳), כלומר שהכלל אחראי גם על מעשי הפרט, נלמד להלן כט,כח "והנגלות לנו ולבנינו עד עולם", ׳שלא ענש עד שעברו ישראל את הירדן׳ (סנהדרין מג,ב). כלומר, תחילת דין ערבות אצל כלל ישראל היתה במעמד גריזים ועיבל, ובזה מדויק פירוש רבינו בתכלית הדיוק שדוקא בסוגית גריזים ועיבל, היא סוגית הערבות, שם ציינה התורה כלל גדול של יוצא מן הכלל, הלא המה חטאי המנהיגים העושים ביד רמה, בלי שאפשר למנוע בעדם. ועיין גם סנהדרין כז,ב על הפסוק (ויקרא כז,לז)

התחתון, כן יש לומר בנשמה היתירה, שבראשונה נמסרת למלאכי השרת של מעלה, ומלאכים אלו מוסרין אותה למלאכים שלמטה המלוין את האדם עד בואה להאדם. והם בדמיון שלוחי האב עם שלוחי הבעל בש"ס כתובות (מ"ח ;) שמלאכי השרת של מעלה נקראים שלוחי הבעל, והנה במשנה שם הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל הרי היא ברשות האב, ע"כ אנו אומרים לשלוחי האב צאתכם לשלום, ודו"ק ;

השקיפה ממעון קדשך מה"ש וגו'. ברש"י (בראשית י"ח ט"ז) כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך, שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת הרוגז לרחמים ;

נראה לפרש, דהנה וידוי מעשר לכאורה אינו מובן דלא מצינו וידוי אלא על עבירה ולא על מצוה. ועיין ספורנו שהוידוי הוא על החטא שבעבורו הוסרה העבודה מהבכורות דלולא החטא היו הם ראויים ליתן להם תרומות ומעשרות, עכ"ד. ועדיין אינו מיושב כל הצורך, שהרי הזכיר גם מעשר שני שהבעלים אוכלין אותו, ולא עוד אלא שמשמע שעיקר הוידוי עלי' קאי דפתח בי' קרא בערתי הקודש מן הבית וברש"י שזה מע"ש ונטע רבעי ;

וכשאני לעצמי הייתי אומר, דהנה בכתוב נאמר שמעתי בקול ה' אלקי עשיתי ככל אשר צויתני. ולכאורה הוא כפל לשון. ויש לפרש עפ"י דברי הרמב"ם [הובא בתחילת ספר מעשי רוקח ובתשובות הרמב"ם החדשות] שצריך האדם לרדוף אחר כוונת התורה, ולא סגי לתפוס המצוה רק כפי שטחיות המאמר רק לירד לסוף כוונת התורה, והוא כעין שכתב הרמב"ן במצות קדושים תהיו שיכול להיות נבל ברשות התורה וכן במצות ועשית הישר והטוב עיי"ש דבריו כי נעמו. וזהו כפל הלשון שמעתי בקול ה' אלקי, כי קול הוא פנימיות הדברים, ואז עשיתי ככל אשר צויתני, ולא כפי הנראה משטחיות המאמר לבד, אלא שירדתי לסוף דעת התורה מה שכוונה בזה, והיינו שאין כוונת התורה שתהי' הספקה למקבלים לבד, כי לא הי' חסר להש"י דרך להספיק להם די מחסורם בלעדיו, אלא שע"י המתנות יהי' לו צירוף עם הכהנים והלויים ועם העניים שיש גם בהם מעלה במה שהם מדוכאים וכתיב (ישעי' נ"ז ט"ו) אני את דכא אשכון. וכמו שהגיד כ"ק אבי אדומו"ר זצללה"ה שלכן נקראו מתנות עניים כמו מתנות כהונה, עכ"ד ;

ועל דרך זה יש לומר גם במע"ש, שהכוונה שתהי' ידו פתוחה שמה להזמין על שלחנו כהנים ולויים ועדת החסידים היושבים שמה לפני ה', אחר שאינו רשאי להוציא אלא על אכילה ושתי' והנשאר בידו יהי' מוכרח למסור לאנשי ירושלים, ובהתחברו עם אלה יקנה באמצעותם מעלה ;

ובזה יובן מאמר הכתוב לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי, וברש"י לא שכחתי מלברך על הפרשת מעשרות. ואף שברכת המצוות דרבנן, הגיד כ"ק אבי אדומו"ר זצללה"ה בשם ר"י מגא"ש דברכת שהחיינו על המצוות היא דאורייתא. ומ"מ יש להבין מאי אולמא דברכת שהחיינו על הפרשת מעשר שהזכירה בפירוש ולא נכללה בכלל לא עברתי ממצוותיך. ולהנ"ל יובן, דברכת שהחיינו היא מחמת שהוא מתאוה ומשתוקק להגיע לזה כעין מי שזוכה להון עתק, אך זה יתכן אם המצוה באה לתועלת העושה את המצוה, אבל אם עיקרה היתה באה לתועלת זולתו כגון (ויקרא כ"ה ל"ה) וחי עמך וכדומה, לא שייך כ"כ להיות משתוקק לזה מקודם, ואדרבה יותר הי' חפץ שחברו לא הי' צריך לכל זה, דמיון קצת שאין אומרים תבלה ותחדש על לבישת בגד הנעשה מעור בע"ח, וא"כ במתנות האלו לולא שהוא רודף אחר כוונת התורה לא היתה שייכת כ"כ ברכת שהחיינו, ע"כ זה מקביל למאמר שמעתי בקול ה' אלקי. ובאמת זה בנין אב לכל מצוות התורה להיות רודף אחר כוונת התורה, ולא יתפוס שטחיות המאמר. ולפי האמור יתפרש בטוב הענין וידוי מעשר, שמתודה שמצד עצמנו אין אנו ראויים לדיבוק אלקי ואנו

3

נזקקים לאמצעות הכהנים והלויים והעניים ועדת החסידים כנ"ל ;

והנה ידוע שהדינים (הקדושים) השורים ח"ו על האדם, אין הכוונה בתכלית לענוש את זה ולצערו, אלא שע"י יגיע לתכלית נרצה נכבדת וטובה, כענין רופא הפותח פי המכה, שאין הכוונה בתכלית שתהי' המכה פתוחה והאיש ההוא יסבול צער ח"ו אלא שיתרפא עי"ז. וע"כ הדינים בהעלם הם רק חסדים, אלא שבהתגלות נוכל לקראותם דינים, ובאם היתה התכלית גלה ומפורסמת לא הי' יתכן לקראותם כלל דינים. והנה בזוה"ק (ח"א ר"ג ;) בפסוק הבוקר אור והאנשים שלחו המה וחמוריהם, הבוקר אור דא בוקר דאברהם, והאנשים שלחו אלין מאריהון דדינא דהוו שלטין בלילה, המה וחמוריהם אינון גרדיני נימוסין דאתיין מסטרא דמסאבא דלאו אינון קדישין וכו'. ויש לפרש דאור הוא בגימטריא רז, היינו דכשנתגלה רז זה שהוא חסד גמור ואין לקראותו בשם דינים, שוב גם הגרדיני נימוסין שכל האחיזה שלהם היא מצד הדינים מתעברי ולא שלטי ;

ולפי הדברים האלו יש לפרש דברי המדרש (ויק"ר פ' כ"ט ג') בפסוק עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר, בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין בדין הוא עולה מאי טעם עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין את שופריהון ותוקעין לפני הקב"ה עומד מכסא הדין ויושב בכסא הרחמים דכתיב ה' בקול שופר ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין לרחמים. דהנה קול שופר הוא היוצא מהבל הלב טרם נתחלק ונתגלה בה' מוצאות הפה, והוא התגלות פנימיות הנעלם, וע"כ מעורר למעלה ג"כ שיתגלה הנעלם והנה הם רחמים גמורים, וזהו שעומד מכסא הדין ויושב על כסא הרחמים, ודו"ק ;

ולפי הנ"ל יובן דמתנות עניים מהפכין מדת הרוגז לרחמים, שבמה שהוא רודף אחר כוונת התורה ונתגלתה הכוונה הפנימית, זה מעורר למעלה שיתגלה הנעלם ששם הכל הוא חסד גמור כנ"ל, ונעשה הכל רחמים גמורים ;

מצות כתיבת התורה על האבנים בראשית בואם לארץ, וכתיב למען אשר תבוא אל הארץ וגו'. יש ליתן טעם דהנה בזוה"ק (ח"ג פ' ;) לא אתדכי בר נש לעלמין אלא במילין דאורייתא. והטעם יש לומר עפ"י דברי הכתוב (במדבר ל"א כ"ג) כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר. כי היצה"ר נקרא אש ובדברי חכז"ל (יומא ס"ט ;) נפק אתא כי גוריא דנורא מבית קה"ק, וכן (קדושין פ"א.) נורא בי עמרם. והנה היצה"ר שהוא אש נכנס בתוך תוכו של האדם ואינו יוצא ממנו ע"י שום דבר רק ע"י דברי תורה הנקראת אש כדכתיב (דברים ל"ג) אש דת, וכמו כלים הבלועים ע"י אש אין הבלוע יוצא ע"י הגעלה אלא ע"י האש ששורף במקומו. וע"כ כוחות החיצונים שנשתאבו בא"י קודם בואם לארץ, אינם יוצאים משם רק בכח התורה ששורפתם במקומם, וזוהי הכתיבה על האבנים שהן דוממין מחוברין לגוף הארץ ;

7 הסכת ושמע ישראל. ובספורנו פירש צייר במחשבתך כמו (עמוס ה' כ"ז) את סכות מלככם [עי' ראב"ע ורד"ק שם. המלביה"ד]. הנה זה לימוד גדול לכל הבא ליטהר, שטרם יקרב לכל דבר לעשותו, הן בתורה ובתפילה וכן אפי' בדבר הרשות, לא יהי' נבהל לעשותו טרם יצייר בעצמו היטב את הדבר ההוא וצורתו ותועלתו. וזהו (ברכות ל' ;) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין. ואפי' כשבא לשמוע דברי מוסר, יצייר בעצמו מקודם מה הוא בא לעשות. וזהו הסכת ושמע שאפי' לשמיעה צריכין לצייר מקודם ;

ונראה דזוהי הכנת אלול קודם ר"ה, לבלי יקרב לעבודת החודש השביעי אלא בהכנה וציור מקודם במחשבתו לפני מי הוא עומד ועובד עבודתו שבלב, ותקיעת שופר ויתר מצוות שבחודש תשרי. ולזה צריך הרגל רב. ונקבע לזה חודש אלול, וכולי האי ואולי ;

קָדְשֶׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ
אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נָתַתָּה לָּנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ
אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: ס שלישי טז הַיּוֹם
הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת־
הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים
וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל־לְבָבְךָ

אונקלוס

שְׁמַיָּא וּבָרֵךְ יָת עַמָּךְ יָת יִשְׂרָאֵל
וְיָת אַרְעָא דִי יְהַבְתְּ לָנָא כְּמָא דִי
קַיֵּמְתָּא לַאֲבָהָתָנָא אַרְע עָבְרָא
חֲלַב וּדְבָשׁ: טז יוֹמָא הָדֵין יְיָ
אֱלָהָךְ מְפַקְּדָךְ לְמֶעְבַּד יָת קְיָמַיָּא
הָאִלֵּין וְיָת דִּינַיָּא וְתִטַּר וְתַעְבֵּד

לקט בהיר

ושימחתי את אחרים כמו שנאמר (י"ד כ"ו) ושמחת אתה וביתך: מו) ר"ל זה הקדיש הוידוי בתפלה, על דרך מה שאמר הנביא (מלאכי ג' י') הביאו את כל המעשר וגו' ובחנוני נא בזאת וגו' אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די, הרי שמותר לבחון ולחנוע מאת הקב"ה בזכות המתנות - וכתב הר"מ במז"ל בפי' המשניות מעשר שני ה' י"ג וז"ל, וזה הדרש שהוא דורש בכאן זו הפרשה מלה במלה אין רצונו שיאמר אדם זה בשעת הוידוי אבל יודיענו בכאן על דרך הפי' עניני זאת הפרשה אבל בשעת הקריאה אינו קורא אלא הפרשה בלשונה כמו שנתנה על ידי הנביא וזה מבואר מאוד עכ"ל: מז) הוסיף לומר לתת לנו החסר מן הכתוב והמובן, שלא נשבע הקב"ה שנתן לנו כבר, אלא נשבע לתת לנו שיתן לנו, ועוד הוסיף תיבת וקיימת כדי לחלק לאשר נשבעת לאבותינו מארץ זבת חלב ודבש, שנשבעת להם לתת לנו ארץ זבת וגו', שהרי לא נשבע כן לאברהם או ליצחק או ליעקב אלא לתת את ארץ כנען כמו שהיא, אלא הפי' שתברך אותו האדמה שנתת לנו כאשר נשבעת תברך אותה שתהיה ארץ זבת חלב ודבש, וכן פירשה רא"ע ז"ל, ובקצת ספרים וכן בדפוס הראשון ליתא לתיבת וקיימת, ולפי"ז אה"נ יהיה מקושר ארץ זבת וגו' לאומרו כאשר נשבעת לתת, ואבותינו יהיה יוצאי מצרים לא מברהם יצחק ויעקב, שנאמר (שמות ג' י"ז) אעלה אתכם מעני מצרים וגו' אל ארץ זבת חלב ודבש, ואח"כ בפ' וארא (ו' ו') כתיב „לכן" אמור לבני ישראל והוא השבועה, ויהיה פי' הכתוב שכאשר נשבעת לתת ארץ זבת וגו' כן תקייים אותה, וכן פירשה הספורנו, אך זה קשה קצת שבא בטעמה ובתביעה שקיים המתנות, ולא בשביל השבועה, ואם מצד השבועה צריך ליתן בלא מתנות: מח) מדאמר את החקים האלה ואת המשפטים הרי שהמדובר מכל המתנות או מכל התורה שכבר נצטוו עליהם, אלא ודאי מדבר לגומדי תורה שבכל

אור החיים

ובנות, וזה ילדיק פירושינו שעל זיווג הנשמות הוא אומר, וכנגד מאמר את השמים אמר ואת האדמה שהיא ברכת המזון ונכון:

טז. היום הזה וגו'. וכי היום הוא מצוה והלא כבר צוה בהר סיני, ורש"י ז"ל פירוש בכל יום יהיו בעיניך חדשים, ונראה שכונת הכתוב היא על זה הדרך לפי שכל התורה צוה אותה ה' בהר סיני בין דברים שיש בהם קום עשה באותו זמן בין דברים שאינם בקום עשה אלא לאחר זמן באותו האמורים בפרשה זאת בכורים ומעשרות שאינם נוהגים אלא בארץ, וצוה ה' אותם הגם שלא היה זמנם מעשה כדי ללמוד אותם ולקבל שכר על קבלתם, ואמר להם משה כי הן היום מצוה אותם לעשות החוקים האלה שהם בכורים ומעשרות שעד היום נצטוו ללמוד דיניהם לבד והיום הזה מצוה אותם לעשות כי הגיעו לארץ, ותיבת היום לאו

יָתְהוֹן בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ:
יז יָת יְיָ חַמֵּיתָ יוֹמָא דֵין לְמֶהֱוֵי
לָךְ לֶאֱלָהּ וְלִמְהַךְ בְּאָרְחָן דִּתְקָנֵן
קְדָמוֹהִי וּלְמִטַּר קְיָמוֹהִי וּפִקּוּדוֹהִי
וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ: ז יז אֶת־יְהוָה הֶאֱמַרְתָּ
הַיּוֹם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וְלָלֶכֶת
בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר חֻקָּיו וּמִצְוֹתָיו

רש"י

היום[סט] חָסֵר* לשנה הבאה (סס): (יח) **האמרת והאמירך.** אין לכם עד (מוכיח) במקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה* והבדלה הבדלתיו* לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים והוא הפריש אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה (ד"ח) ומלאתי להם עד והוא לשון תפארת[ע] כמו (חב' ג"ד ד') יתאמרו כל

שינוי נוסחאות • תוכה. • המשכה. • הבדלתנו - הבדלת - הבדלתי.

ויסתכמו ויתפארו עצמם עושי רשעה, וזו ג"כ מענין זה שהכותב בדבר מפרישו ומבדילו לעצמו כדי להתפאר ולהשתבח בו, אתה נתת בהקב"ה ומתפאר בו שהוא לך לאלקים והוא מתפאר בך, וחאת הפי' מדברי חז"ל הוא בברכות ו'. ובתגיגה ג'., וכתב הדברי דוד שרגינו כתב זאת במהדורא בתרא, אבל לא חזר בו מדרך הא' שגם זה קרוב מאוד לפי הענין, ודרך הב' יותר מוכרח, כי אם בתהלים אין לפרשה מלשון הבדלה ופרישה, זה לא הניח אם בתהלים רק דרך הב', ויש גורסין ד"ח, ובדפוס הראשון וכן בכתבי יד העתיקים ליתא לדרך הב' בכלל, אבל אין זה מרפא הכאב שרש"י בעצמו פירש כן בתהלים ישתבחו כמו האמרת והאמירך עכ"ל, ובברכות ו'. ד"ה האמרת כתב רבינו לשון משיבות ושבח כמו יתאמרו כל פועלי און ישתבחו עכ"ל, ובתגיגה ג'. האמרת שבחת כמו יתאמרו כל פועלי און ישתבחו שדרכן ללחה עכ"ל, ואדרבה משם ראיה

אור החיים

דוקא אלא זכר זמן המוכן[עב] בשם היום הזה:

יז. את ה' האמרת היום להיות וגו'. אומרו היום[עג] יתבאר על דרך אומרם ז"ל (כתובות ק"ו:) כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה ע"כ, והוא אומרו את ה' האמרת היום דוקא פירוש כיון שהיו בארץ המקודשת, והגם שעדיין היו בארץ סיחון ועוג עם כל זה כבר כתבנו שהיא מקודשת כיון שנכבשה כיבוש רביעי על פי נביא, וכמו שהוכחנו בפרשת מטות (ל"ב ג'), ומעתה אין מקומה נחשב חוצה לארץ ולזה האמירו ה' להיות לכם לאלהים, והוא אומרו להיות לך לאלהים, עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (תנחומא האזינו) ששאר האלוה נמסרו ביד שרי מעלה מה שאין כן ארץ ישראל אין עליה שופט מבלעדי ה', והוא אומרו את ה' האמרת היום בכניסתך לארץ להיות לך לאלהים[עד] (על דרך אומרו (תהלים י"ז) מלפניך משפטי יצא, ולא יבא משפטיכם לפני שר ושופט, עוד נתכוון לומר כי יאמירו ה' הגם כי יביאם במשפט לתת לאיש כדרכיו וכמעשיו הרעים, והוא אומרו ה' האמרת וגו' להיות לך לאלהים, וידוע כי אלהים הוא מדת הדין אף על פי כן יאמיר ה'[עה]) ויברך על הרעה מעין הטובה, ואומרו וללכת בדרכיו[עו]), פירוש הגם שלא זוה ה' ללכת בהם אף על פי כן כשיכירו בהם שהם דרכי ה' כל אשר הוא עושה יעשו כן בני ישראל, כגון ביקור חולים קבורת מתים וכדומה שמצינו לה' עושה אותם ילכו גם הם בדרכיו, חקיו הם מצות שאין בהם טעם[עז]), מצותיו הם מצות שהשכל גם כן מסכים עליהם, משפטיו

לקט בהיר

עת ובכל זמן שיהיה יהיה בעיניו היום הזה מצוה: מט) כל הכתוב מיותר, ונפרט ג' מינות ושמרת ועשית, הלא כבר אמר מצוה לעשות, אלא ודאי לומר שאם שמרת אז אני מבטיחך ועשית אותם עוד, ולאו דוקא בכורים ה"ה בכל המתנות בהונה ולויה, אלא אמר בכורים משום שעיקר הפרשה בשביל בכורים נאמרה אלא שהוסיף הביעור והוידוי (מ"ל): נ) כמו יתאמרו שפירושו עד מתי יתגאו

רש"י

קדשך. עשיו מה שנזרת עליו[מו] עשה אתה מה שעליך לעשות שאמרת (ויק' כ"ו ג') אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם (סס - סס): **אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו.** לתת לנו[מז] (וקיימת) ארץ זבת חלב ודבש: (מח) **היום הזה ה' אלהיך מצוך.** בכל יום יהיו בעיניך חדשים[מח] כאילו בו ביום נצטוית עליהם (תנחו'): **ושמרת ועשית אותם.** בת קול מברכתו הבאת בכורים

אור בהיר

נב) כלומר שאינו רחוק. נג) הלא קבלו אלקותו כבר בהר סיני. נד) ולפי"ז פי' תיבת אלקים מנהיג שר ושופט. נה) יאמירו את ה'. * נו) ק"ל וא"ו של וללכת, וכי זה דבר נוסף, הלא היאך יתכן להאמיר את ה' ולא ללכת בדרכיו, ועוד הלא פרט כל דבר חקיו מצותיו וגו', ומה זה א"כ וללכת בדרכיו. נז) פי' הם ישראל לא ידעו טעמם.

ולא יהיה לו אלא אלוהות אחת בלבד, שנאמר "לא יהיה לך אלהים אחרים על פני" (שמות כ, ג). ואין לו לא גוף ולא כוח גוף, ולא מקום ולא מדה ולא מרגיש ולא מרגש ולא מתחדש ולא מתנועע ולא מתישב ולא מתעורר ולא מתרגל ולא מתבונן ולא מתבודד ולא מתרחק ולא מתקרב ולא מתחבר ולא מתפרד ולא מתרפה ולא מתחזק ולא מתרחב ולא מתקצר ולא מתרבה ולא מתמעט ולא מתחלק

הכל מודים בשופר ובלולב ובמקדש ובמזבח ובכהנים ובלויים ובשירים ובתפילות ובברכות ובהודאות ובתורה ובמצות ובכל הדברים שהיו בבית המקדש ובכל הדברים שהיו בירושלים ובכל הדברים שהיו בארץ ישראל ובכל הדברים שהיו בעולם הכל מודים בהם שאין בהם ממש אלא הכל הבל ורעות רוח ואין בהם תועלת לנפש אלא הכל מודים שהם מבטלים הגזרות ומרבים הרחמים ומגדלים הצדיקים ומגדלים הנפש ומגדלים הלב ומגדלים הדעת ומגדלים הרוח ומגדלים הנשמה ומגדלים הגוף ומגדלים הכל ומגדלים הכל ומגדלים הכל

אמנות לחיים

אמנות לחיים

אתן לו אשר לא יכרת, וידוע מה שכתוב בתיקונים תקונא תשסרי דף מ׳ ע״ב וז״ל, והכי בכל את ואת, שין שבת הגדול בינה, שבת הקטן מלכות עכ״ל, וזהו לסריסים אשר ישמרו את שבתותי, ר״ל שישמרו ששני השבתות יהיו ביחד, כי יהיה בו יראה תתאה בשלימות, ואייתי ליה לידי ענוה שכינתא עילאה בינה שבת הגדול, ואז שני השבתות ביחד, ונמשך לו שם נחל מבינה כדי שיוכל לזווג אל עולם היראה, ואז יהיה לו שם עולם מבנים ומבנות אשר לו יכרת.

וזהו כי תבא אל הארץ היראה של אהבה, אשר ה׳ אלהיך נותן לך, וכשזכה על אהבה ועושה תשובה מאהבה, הוא בשבת הגדול, בינה, אימא עילאה, אז ממשיכין לו נחלה מבינה אליו, שיוכל להשפיע אל ה׳ אחרונה, וכשהוא בבינה עולם התשובה, אז ממילא נמשך לו חכמה הנקרא ראשית דרכו, כי חכמה לא אשתמודע אלא בביתיה (תיקו״ז יח, ב)[רכו], **ועיין בסידור האר״י** ז״ל בכוונות **זמירות שבת בשיר המעלות אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים עיי״ש**[רכז].

וזהו ולקחת מראשית, מן החכמה הנקרא ראשית, כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה׳ אלהיך נותן לך, כי האדם העושה מצות ומעשים טובים עם הגוף, והם נקראים פרי אדמה.

ואמר ושמת בטנא, ועיין באור החיים פירוש ושמת בטנא וז״ל, ושמת בטנא, ירמוז שצריך כל מפעלות הטובות שעושה יהיה על פי דבריהם, כאמרו (דברים יז, א) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט וגומר, והתורה והמשפטים ביארו אותם חכמים בס׳ המסכתות כמנין טנ״א עכ״ל לפי דרכו[רכח], וכן אנו נאמר לפי דברינו, שכל המצות ומעשים טובים אשר יוקח מראשית, היינו חכמה, יהיה הכל על פי התורה, ששים מסכתות כמנין טנא, וזהו ושמת בטנא.

השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה וכו׳

(כו, טו), מה שאמר את עמך את ישראל ולא אמר את עמך ישראל, ונראה דכוונתו, דהמון

השוואות ומקורות

רכו. ז״ל שם: תקונא תליתאה כגוונא דא, בראשית, רא״ש בי״ת, ורזא דמלה בחכמה יבנה בית, ומאן דבעי למחזי למלכא, לית ליה רשו למחזייה אלא בביתיה, ורזא דמלה חכמה לא אשתמודעא אלא בביתיה. **רכז.** ז״ל שם: אחר כך אליך נשאתי, שבח זה ישראל למטה אומרים אותו, נגד הכלה, לכן ה׳ דהידשבי מיותר, יושבי מיבעי ליה, אלא רמוז לה׳ אחרונה שהיא כלה. **רכח.** ז״ל שם: ואומרו ושמת בטנא, ירמוז שצריך כל מפעלות הטובות שעשה יהיו על פי דבריהם, כאומרו (לעיל יז, יא) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט וגו׳, והתורה והמשפטים ביארו אותם חכמים בששים מסכתות כמנין טנא, שזולת זה הגם שיעשה כל מצות שבעולם ישרף הוא והם.

עם נכון שיצייתו לראשי בני ישראל, הם התלמידי חכמים אשר נקראו בבחי׳ ישראל, לי רא״ש[רכט], שהם המוחין מכללות ישראל, והמון עם יהיו טפילים אל תלמידי חכמים, שהם בחי׳ מוחין, אע״פ שהם עשירין ונותנין להת״ח כל צורכיהם, אעפ״כ לא יתגאו ח״ו על הת״ח, אלא אדרבה יהיו טפילין אל התלמידי חכמים, שהם בחי׳ מוחין מכללות ישראל, כמו שהגוף הוא טפל אל הראש, ואמרו רז״ל (סוף עוקצין) לא מצא הקב״ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום.

וזה שאמר וברך את עמך את ישראל, זהו ג״כ בכלל ברכה, שיחזיק הברכה, שתברך את עמך, המון עם, את ישראל, שיהיו טפילים אל ישראל, שהם בחי׳ מוחין להם, ואת הוא לשון טפל, כמו שדרשו רז״ל במסכת בבא קמא דף מ״א (ע״ב) את בשרו את הטפל לבשרו, מאי ניהו, עורו.

לאת ה׳ האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמור חוקיו ומצותיו וכו׳, וה׳ האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דיבר לך ולשמור כל מצותיו, ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה וכו׳

(כו, יז-יט), עיין פי׳ רש״י ז״ל, האמרת והאמירך אין להם עד מוכיח במקרא[רל], וגם לשמור כל מצותיו קשה מאוד להבינו.

ונראה דאמרו רז״ל בברכות דף ו׳ (ע״א), מנין שהקב״ה מניח תפילין, שנאמר (ישעי׳ סב, ח) נשבע ה׳ בימינו

השוואות ומקורות

רכט. ראה דגל מחנה אפרים (פר׳ מסעי ד״ה עוד יש לפרש): והנה ידוע יעקב הוא מדריגה קטנה וישראל הוא מעלה גדולה וכו׳, כדאיתא ישראל אותיות ׳לי ראש׳, והיינו כשישראל יש להם ראש ומנהיג שהוא בסוד הדעת והמחשבה והחכמה, והם דבוקים בו, אז מכונים בשם ישראל, כלומר לי ראש, היינו שיש להם ראש ומנהיג, וגם הצדיק עצמו הוא מכונה בשם ישראל על שם לי ראש, היינו שהוא מדובק תמיד למקור שהיא החכמה שהיא המקור וראש, וחכמת אדם תאיר פניו (קהלת ח, א) ובאור פני מלך חיים (משלי טז, טו), גם (קהלת ז, יב) החכמה תחיה בעליה, נמצא כשדבוק לחכמה הוא דבוק למקור מים חיים הנובע תמיד בלי הפסק, רק הולך ומתגבר תמיד, והנה אחר דחכמה שריא על כרחו גם בינה שריא שם, על דרך שהן תרין ריעין דלא מתפרשין, ולכך ראש הוא אותיות אשר, שהוא בסוד הבינה המאשרנו כידוע, ועל דרך הנאמר (שמות כ, ב) אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כי בסוד הבינה ויובלא נפקו ממצרים כדאיתא בזוה״ק, והוא שמרמז לי ראש, וגם הוא אשר היינו שהוא דבוק לחכמה ובינה, והכל מרומז בשם ישראל. וראה באר מים חיים (יתרו פרק יט): והנה נודע אשר שם יעקב מורה על פחותי הערך שבישראל בחינת עקביים שבגוף, וישראל מורה על גדולי ישראל המכונים על שם הראש שהוא אותיות לי ראש. **רל.** ז״ל רש״י שם: האמרת והאמירך, אין להם עד מוכיח במקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה, הבדלתי לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים, והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה, ומצאתי להם עד והוא לשון תפארת, כמו יתאמרו כל פועלי און (תהלים צד, ד).

ובזרוע עוזו וכו׳, הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו, א״ל ומי כעמך וכו׳, ולתתך עליון וכו׳, להבין על פי פשוט, שאנו מניחין תפילין להיות לנו לזכרון, כמ״ש (שמות יג, ט) והיה לאות על ידך ולזכרון בין עיניך, לזכור תמיד מה שאנו מניחין תפילין, הפרשיות הכתובות המונחים בתפילין, שהוא אלהינו, ושהוא אחד אמיתי, ואנו מקבלין עלינו אהבתו בכל נפשינו ומאודינו, ואנו מקבלין עלינו עול מצות, כמו שדרשו רז״ל בברכות דף י״ג (ע״א), למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואחר כך יקבל עליו עול מצות, ושאנו מאמינין ומזכירין הנסים שעשה לנו במצרים, שהוציאנו מטומאת מצרים מעומקא דקליפות, והכנסנו לנו״ן שערי בינה והקדושה, והוא יגאלנו עוד, ויעשה לנו נסים ונפלאות, כמ״ש (מיכה ז, טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות[רלא].

וכן השי״ת זוכר תמיד מה שאנו מקבלין אותו לאלהים, ואנו מקבלין עול מצותיו, ואין אומה ולשון היתה רוצה

השוואות ומקורות

רלא. ראה רמב״ן (שמות יג, טז): ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות. הנה מעת היות ע״ג בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה׳ ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון (תהלים עג יא), ומהם שיודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח האל בהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו עזב ה׳ את הארץ. וכאשר ירצה האלהים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כלם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו, וידע ומשגיח ויכול. וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה, כי ידבר האלהים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים, ותתקיים עם זה התורה כלה. ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה׳ בקרב הארץ (לעיל ח יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם. ואמר (שם ט כט) למען תדע כי לה׳ הארץ, להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם מאין ואמר (שם ט יד) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ. להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כלה. ובעבור כי הקב״ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון. והחמיר מאד בענין הזה כמו שחייב כרת באכילת חמץ (לעיל יב, טו) ובעזיבת הפסח (במדבר ט, יג), והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ושנזכיר זה בפינו בבקר ובערב. כמו שאמרו (ברכות כא, א) אמת ויציב דאורייתא, ממה שכתוב (דברים טז, ג) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, ושנעשה סכה בכל שנה. וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים. והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלהים. כי הקונה מזוזה בזוז אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בענינה כבר הודה בחדוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פנות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו.

לקבל עול תורתו ומצותיו, והוא זוכר תמיד הטובות שהבטיח לישראל, כגון ולתתך עליון וכו׳, ודומיהון, וזוכר לקיים הבטחות שהבטיח לאבותינו, כגון הרבה ארבה את זרעך וכו׳, ודומיהון.

ולשון אמירה נופל על מחשבה בלב, כגון (דברים ז, יז) כי תאמר בלבבך וכו׳ ודומיהון, והנה בכאן שכרת הברית אתם, כמ״ש בסוף (כח, סט) אלה דברי הברית, אמר, את ה׳ האמרת היום, כלומר קבלת על עצמך להיות תמיד במחשבותיך להיות לך לאלהים, וללכת בדרכיו, ולשמור חוקיו וכו׳, ולזכור תמיד מ״ש בתפילין שלו.

וה׳ האמירך היום, כלומר הבטיח להיות תמיד במחשבתו, לזכור תמיד הטובות שהבטיח לנו להיות לו לעם סגולה, ולשמור כל מצותיו, כלומר מה שעליו מוטל שהבטיח לאבותינו כבר להיטיב לנו, הוא זוכר תמיד לקיים עלינו, ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה, ויקוים בנו יעבדוך עמים (בראשית כז, כט), וכן התפלל דוד המלך ע״ה (תהלים מז, ד) ידבר עמים תחתינו וכו׳.

וכן הוא זוכר מה שאנו זוכרין תמיד, ומקבלין אלהותו ועול מצותיו וכו׳, כמ״ש הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו, ומי כעמך וכו׳ ולתתך עליון וכו׳ עיי״ש[רלב], שהם רומזים שהשי״ת זוכר תמיד על כל הנ״ל, ר״ל על כל הטובות שהבטיח לישראל, וזוכר מה שאנו מקבלין אותו עלינו, וזוכר כל הטובות המרומזים בפסוקים אחרים וכו׳.

וכן איתא בספרים (זוה״ק ח״א קסב, א) שיעקב אבינו ע״ה קיים מצות תפילין במקלות אשר פיצל ברהטים, כלומר שקיים כוונת פנימיות של מצות תפילין התלויים במחשבה[רלג], וזהו פי׳ מה

השוואות ומקורות

רלב. ז״ל הגמ׳ שם: אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין: הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו, אמר ליה, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ומי משתבח קודשא בריך הוא בשבחייהו דישראל, אין, דכתיב את ה׳ האמרת היום (וכתיב) וה׳ האמירך היום. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, שנאמר (דברים ו) שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד. ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי תינח בחד ביתא, בשאר בתי מאי, אמר ליה כי מי גוי גדול ומי גוי גדול, אשריך ישראל, או הנסה אלהים, ולתתך עליון. אי הכי נפישי להו טובי בתי, אלא כי מי גוי גדול ומי גוי גדול דמיין להדדי בחד ביתא, אשריך ישראל ומי כעמך ישראל בחד ביתא, או הנסה אלהים בחד ביתא, ולתתך עליון בחד ביתא. **רלג.** ראה אוהב ישראל פר׳ בראשית (ד״ה עוד במדרש): שאבותינו הק׳ קיימו כל מצות התורה עד שלא ניתנה כללותיהן ופרטיהן ודיקדוקיהן, אך כיון שלא ניתנה עדיין התוה״ק ע״כ היו יכולין לקיים מצות התורה שלא ע״י לבושים של עכשיו הכתובים בתוה״ק. ולהבין זה, דהנה כל מצות התורה הם אורות עליונים וקדושים אשר אנחנו ישראל בני אל חי צריכים בעשיית כל מצוה לקשר ולייחד אורות עליונים ומצוחצחים, היינו בעשותינו כל מצוה בדחילו ורחימו ובכוונה קדושה אזי מתייחדים ומתקשרים כביכול אורות עליונים

מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד׃ ג וְשַׂמְתָּ שָׁם אֶת
אֲרוֹן הָעֵדֻת וְסַכֹּתָ עַל־הָאָרֹן אֶת־
הַפָּרֹכֶת׃ ד וְהֵבֵאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְעָרַכְתָּ
אֶת־עֶרְכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמְּנֹרָה וְהַעֲלִיתָ
אֶת־נֵרֹתֶיהָ׃ ה וְנָתַתָּה אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב
לִקְטֹרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת־
מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן׃ ו וְנָתַתָּה אֶת
מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־
מוֹעֵד׃ ז וְנָתַתָּ אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל
מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מָיִם׃
ח וְשַׂמְתָּ אֶת־הֶחָצֵר סָבִיב וְנָתַתָּ אֶת־
מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר׃ ט וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וּמָשַׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־
כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־
כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ׃ י וּמָשַׁחְתָּ אֶת־מִזְבַּח
הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־
הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים׃
יא וּמָשַׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ
אֹתוֹ׃ יב וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו

לקט בהיר

נוסף הברכה מן הסתם היתה מעין המאורע שהיא העבודה שהשלימו (במ"ח): י) אמר זאת, אפשר שגם לאפוקי מנוסח שישראל אמרוה, זה אמר שהלא תרלה שהוא מן המזמורים שמשה אמרם, (עוד גם לאפוקי שלא דוד המלך

רש"י

מוי"א מזמורים[1] שבתפלה למשה (תה' ל'): (ג) **וסכות על הארון.** לשון הגגה[2], שהרי מחילה היתה (שיר ז'): (ד) **וערכת את ערכו.** שתי מערכות[3] של לחם

יר"ה אמרה, אלא הוא קבעה בספר), וכלל את עצמו עמהם באומרו ומעשה „ידינו" כונה „עלינו" (נח"ר): א) כן הוא סברת ר' יאשיה בגמ', וכן הוא פשוטו, וכמו שביאר רבינו כבר בפ' ויקהל (ל"ה י"ב) שהגם שמן הסתם סבר פירושו מלמעלה, אעפ"כ גם מן הצד מחילה המבדיל המפסיק והמגין נקרא לפעמים כן, ומביא שם ראיות, וכאן הוא דוקא לשון הגגה משום תיבת „על" שלא אמר וסכת את הארון עם הפרוכת (שה"ז), ואפשר שגם רבנן דר' יאשיה מודים בזה מכח תיבת „על": ב) כן הוא בפ' אמור, וא"כ לשון יחיד דהכא פירושו וערכת את ערכו ב' פעמים, ולהכי אמר הכתוב וערכת

יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי לְתָרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא וְתִסְחֵי יָתְהוֹן בְּמַיָּא:
יג וְתַלְבֵּשׁ יָת אַהֲרֹן יָת לְבוּשֵׁי
קוּדְשָׁא וּתְרַבֵּי יָתֵהּ וּתְקַדֵּשׁ יָתֵהּ
וְיִשַׁמֵּשׁ קֳדָמָי: יד וְיָת בְּנוֹהִי תְּקָרֵב
וְתַלְבֵּשׁ יָתְהוֹן כִּתּוּנִין: טו וּתְרַבֵּי
יָתְהוֹן כְּמָא די רַבֵּיתָא יָת אֲבוּהוֹן
וְיִשַׁמְּשׁוּן קֳדָמָי וּתְהֵי לְמַהֲוֵי לְהוֹן
רְבוּתְהוֹן לְכַהֲנוּת עָלָם לְדָרֵיהוֹן:
טז וְעָבַד מֹשֶׁה כְּכֹל די פַקִּיד יְיָ
יָתֵהּ כֵּן עָבַד: יז וַהֲוָה בְּיַרְחָא
קַדְמָאָה בְּשַׁתָּא תְּנִיתָא בְּחַד
לְיַרְחָא אִתְקַם מַשְׁכְּנָא: יח וַאֲקֵם
מֹשֶׁה יָת מַשְׁכְּנָא וְיַהֵב יָת
סַמְכּוֹהִי וְשַׁוִּי יָת דַּפּוֹהִי וְיַהֵב יָת
עַבְרוֹהִי וַאֲקֵם יָת עַמּוּדוֹהִי:
יט וּפְרַס יָת פְּרָסָא עַל מַשְׁכְּנָא
וְשַׁוִּי יָת חוּפָּאָה דְּמַשְׁכְּנָא עֲלוֹהִי
מִלְּעֵלָּא כְּמָא די פַקִּיד יְיָ יָת

מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִמְנָא: ג וּתְשַׁוִּי
תַּמָּן יָת אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא וְתַטֵּל
עַל אֲרוֹנָא יָת פָּרְכְּתָא: ד וְתָעֵל
יָת פָּתוּרָא וְתִסְדַּר יָת סִדְרֵהּ
וְתָעֵל יָת מְנָרְתָּא וְתַדְלֵק יָת
בּוּצִינָהָא: ה וְתִתֵּן יָת מַדְבְּחָא
דְּדַהֲבָא לְקִטְרַת בּוּסְמֵיָא קֳדָם
אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא וּתְשַׁוִּי יָת
פְּרָסָא דְּתַרְעָא לְמַשְׁכְּנָא: ו וְתִתֵּן
יָת מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא קֳדָם תְּרַע
מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִמְנָא: ז וְתִתֵּן יָת
כִּיּוֹרָא בֵּין מַשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין
מַדְבְּחָא וְתִתֵּן תַּמָּן מַיָּא:
ח וּתְשַׁוִּי יָת דַּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר
וְתִתֵּן יָת פְּרָסָא דְּתַרְעָא דַּרְתָּא:
ט וְתִסַּב יָת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא
וּתְרַבֵּי יָת מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל די בֵּהּ
וּתְקַדֵּשׁ יָתֵהּ וְיָת כָּל מָנוֹהִי וִיהֵי
קוּדְשָׁא: י וּתְרַבֵּי יָת מַדְבְּחָא
דַּעֲלָתָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וּתְקַדֵּשׁ יָת
מַדְבְּחָא וִיהֵי מַדְבְּחָא קֹדֶשׁ
קוּדְשִׁין: יא וּתְרַבֵּי יָת כִּיּוֹרָא וְיָת
בְּסִיסֵהּ וּתְקַדֵּשׁ יָתֵהּ: יב וּתְקָרֵב

אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם
בַּמָּיִם׃ יג וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת בִּגְדֵי
הַקֹּדֶשׁ וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ
וְכִהֵן לִי׃ יד וְאֶת־בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ
אֹתָם כֻּתֳּנֹת׃ טו וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר
מָשַׁחְתָּ אֶת־אֲבִיהֶם וְכִהֲנוּ לִי וְהָיְתָה
לְהִיֹּת לָהֶם מָשְׁחָתָם לִכְהֻנַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתָם׃ טז וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה׃ ס ששי יז וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ
הוּקַם הַמִּשְׁכָּן׃ ל יח וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת־
הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיָּשֶׂם אֶת־
קְרָשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיָּקֶם אֶת־
עַמּוּדָיו׃ יט וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־
הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת־מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו
מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃

רש"י

הפנים: (יט) **ויפרש את האהל.** הן יריעות העזים[1]:

לקט בהיר

שפירושו כל סדר הנתינה ולא אמר ונתת שפירושו נתינה אחת (מ"ל): ג) הולרך לומר זאת, וכבר ידענו, והוא פשיטא, משום דנגמ' (שבת כ"ח.) דרשו לה להיריעות התחתונות, זה הולרך לומר שעל פי פשוטו אינו כן, שא"כ חסר מן הכתוב יריעות עזים, אבל אם תפרשהו על יריעות עזים אינו חסר יריעות התחתונות שהרי כתיב ויקם משה את „המשכן", ובודאי שאין הקרשים קרויים משכן, גם כתיב ויפרוש את האהל על „המשכן" (נח"ר):

אור החיים

הכונתו לא היתה אלא ביום ר"ח ניסן כאמור בענין באחד לחדש וגו' ושמת שם וגו' והבאת את השלחן וגו' כרי כי מחדש הוא מודיעו ההערכה ומקום כל דבר וסדר הנחתו ואם זה לו ז' ימים והוא מעריך מה מקום לקודיע מחדש, אלא ודאי זה היום תחלת סדר מעשה המשכן ותיקונו והקריב משה בו ביום כל האמור בענין במלות ה' אלו כאמור לפניו: **יט. כאשר** צוה ה' את משה. הולרך לומר את משה ולא הספיק לומר כאשר צוה ה' והדבר ידוע כי אותו צוה ה', כוונת הכתוב הוא להודיע שהתורה מעידה על המעשה שלא היה בו שינוי מהמלוה, ושיעור אומרו כאשר הוא על גופו

(לג) וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן. אֶת הַיְרִיעוֹת מַעֲשֵׂה חוֹשֶׁב [11]. אֶת הָאֹהֶל. יְרִיעוֹת עִזִּים [12]. וְאֶת כָּל כֵּלָיו. שֶׁל מִשְׁכָּן [13], כִּי הַקְּרָסִים וְהַקְּרָשִׁים וְהַבְּרִיחִים וְהָעַמּוּדִים וְהָאֲדָנִים [14] כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן הָיוּ [15].

(מב) כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הָעֲבֹדָה. כַּסֵּדֶר [16] שֶׁ״צִּוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה״ אַחַר־כָּךְ [17] בְּהָקֵמַת הַמִּשְׁכָּן.

(מג) כֵּן עָשׂוּ. בְּאוֹתוֹ הַסֵּדֶר עַצְמוֹ עָשׂוּ הָאַמָּנִים בַּעֲשִׂיָּתָם [18] וּמְבִיאֵי הַמִּשְׁכָּן בַּהֲבָאָתָם [19].

פֶּרֶק מ

(יח) וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן. עֲשֹׂר הַיְרִיעוֹת מַעֲשֵׂה חוֹשֶׁב שֶׁנִּקְרְאוּ מִשְׁכָּן הוּקְמוּ קֹדֶם הֲקָמַת הַקְּרָשִׁים [1], אִם בִּידֵי אָדָם מַחֲזִיקִין בּוֹ, וְאִם עַל דֶּרֶךְ נֵס, כִּדְבָרֵיהֶם זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה [2], וְעַל זֶה הַסֵּדֶר נַעֲשָׂה וְהוּבָא [3] אֶל מֹשֶׁה. כִּי

נצח (רבינו לעיל לח,כא) אין בו מקום ליתר או חסר, באשר שלימותו מתבטאת בין היתר בדיוקו הנמרץ. ועיין לעיל לו,ה ו־ז ובביאורנו שם.

לג

11. כשיטת רבינו (לעיל כו,א) שסתם ״משכן״ הוא היריעות התחתונות. 12. הן היריעות העליונות המאהילות על ״המשכן״ (=היריעות התחתונות). 13. כלומר של יריעות המשכן (ולא של יריעות האוהל כדעת הרמב״ן), ואין הכוונה לשאר הכלים כגון מנורה מזבח ארון וכו׳ המוזכרים להלן בפסוקים לה־לט. 14. המוזכרים כולם בסיפא של פסוקנו, הם בבחינת פירושא קא מפרש את הרישא ״כלי המשכן״. 15. הם משרתים את ״המשכן״ בזה שהם תומכים ביריעות, כפי שרבינו מפרש להלן מ,יח.

מב

16. חידוש רבינו קא חזינא הכא, שסדר ההקמה מעכב, ובמילא, לדעת רבינו, גם סדר עשית המשכן והכלים מעכב באשר הוא צריך להתאים לסדר ההקמה. בנצח קא עסקינן, ואין נצח ללא שלימות, והשלימות דורשת כוונה לרצון ה׳ ולתכלית המצוה בכל שלביה, החל בהכנת החומרים, דרך עשיית הכלים ועד לסדר הקמת המבנה. בשלימות אין ׳פחות או יותר׳ ויש מוקדם ויש מאוחר. ועיין להלן הערה 19. 17. להלן פרק מ פסוקים ג־טו. בזה עונה רבינו על השאלה מדוע היה צורך לכתוב שוב את ציווי הקמת המשכן, מלבד קביעת התאריך המדויק (״ביום החודש הראשון באחד לחודש״). ציווי זה אינו בבחינת ׳עובר לעשיתו׳, אלא בא לקבוע לעיכובא את סדר ההקמה.

מג

18. מוסב על ״העבודה״ (פסוק מב) הוא תהליך העבודה והעשייה של המשכן והכלים. 19. עוד חידוש של רבינו: לא רק תהליכי המלאכה היו לפי סדר הקמת המשכן, אלא אף הקפידו להביא (כלומר, להציג) לפני משה את כל הכלים באותו סדר עצמו שבנו אותם ושאחר כך ירכיבו אותם בהקמת המשכן. לפי הנראה בדעת רבינו, לאו דוקא האומנים הם אשר הביאו (׳ומביאי המשכן׳) את הכלים לפני משה. רק אחרי ״וירא משה״ כי הכל נעשה ואף הובא לפי סדר ההקמה, אז ״ויברך אותם משה״. עד כדי כך הדיוק במשכן שזכה לדרגת נצח, שלא רק ׳לא פחות ולא יתר׳, אלא אף ללא שינוי בסדר באף שלב (עשייה, הבאה והקמה). לא רק ׳כרצון מי שצוה ולתכליתו׳, ולא רק ׳כונתם לעשות רצון האל יתברך שצוה זה למשה׳, אלא אף חובה לשמור על הסדר מתחילתו ועד סופו (ועיין להלן מ,יח).

פרק מ

יח

1. כפשוטו של מקרא ״ויקם... משכן״ (=יריעות) כשיטת רבינו פסוק לג ולעיל כו,א, ורק אח״כ ״ויתן... וישם... ויפרש...״ כפי שנצטוו לראשונה בפרשת תרומה שציווי עשיית היריעות קדם לציווי הקרשים והאדנים. דברי רבינו כאן ממשיכים את קו פירושו מלעיל לט,לג־מג (עיין שם). 2. אולי על פי דבריהם בתנחומא פקודי יא: אמר משה, רבש״ע, איני יודע להעמידו. אמר לו: עסוק בידיך ואתה מראה להעמידו והא עומד מאליו... 3. שני דינים יש כאן, דין העשיה ודין ההבאה, ובשניהם הסדר הוא לעיכובא.

אֻמָּנִים אוֹתָן עֲשֹׂר יְרִיעוֹת הֵן הָיוּ עִקַּר בִּנְיַן הַמִּשְׁכָּן [4], וּשְׁאָר הַנִּכְנָס בְּאוֹתוֹ הַבִּנְיָן, וְהֵם הָאֲדָנִים וְהַקְּרָשִׁים וְהַבְּרִיחִים וְהָעַמּוּדִים וְהָאֹהֶל, הָיוּ לְהַצְמִיד הַמִּשְׁכָּן וּלְכַסּוֹתוֹ [5].

(לג־לד) וַיְכַל מֹשֶׁה... וַיְכַס הֶעָנָן. תֵּכֶף אַחַר שֶׁכִּלָּה מֹשֶׁה אֶת הַמְּלָאכָה הַצְּרִיכָה לְהַשְׁרוֹת הַשְּׁכִינָה, וְהִיא מְלֶאכֶת הַהֲקָמָה וְהָעֲבוֹדָה בּוֹ [6], כִּסָּה הֶעָנָן וְשָׁרְתָה שְׁכִינָה. מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן. נִגְלָה בְּכָל חֵלֶק מֵהַמִּשְׁכָּן וְלֹא חוּצָה לוֹ כְּלָל [7].

(לה) אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. תּוֹךְ הַיְרִיעוֹת מֵחוּץ לַפָּרֹכֶת [8].

(לו) וּבְהֵעָלוֹת הֶעָנָן [9]. וְכָל־כָּךְ הָיְתָה שְׁרִיַּת הַשְּׁכִינָה קֶבַע בַּמִּשְׁכָּן [10], שֶׁלֹּא הָיָה מִסְתַּלֵּק כְּלָל מִשָּׁם עַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים לִנְסֹעַ. וְזֶה לֹא הָיָה בְּשֵׁילֹה וְלֹא בְּבֵית רִאשׁוֹן וְלֹא בְּבֵית שֵׁנִי [11]. אֲבָל יוֹתֵר מִזֶּה יִהְיֶה בְּבֵית שְׁלִישִׁי יוב״ב (יְבֻנֶה וְיִכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ), כְּאָמְרוֹ ״וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהּ נְאֻם ה׳ חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְתוֹכָהּ״ [12] (זכריה ב, ט).

(עיין הערה 19 בפרק לט). 4. ולכן נקראות סתם ״משכן״. 5. ולכן נקראו (לעיל לג,לט) ״כליו״. [ושמא על דרך הצחות אפשר לומר כי באמצעות פירוש זה ביקש רבינו לתת הדרכה לכל אחד העסוק בבנין ׳המשכן׳ הפרטי שלו. כבר לימדונו חז״ל שאין מתחילים ללמד את התינוקות חומש מן ׳ההתחלה׳ (בראשית) אלא מחומש ויקרא, ש״יבואו טהורים ויעסקו בטהרה׳. לשון אחרת - ההתחלה האמיתית היא ׳טהרות׳ שהוא הסוף! כבר בראשית הדרך בחינוך יש להראות את המקסימום (יריעות המשכן - טהרות) ורק אז להתחיל למטה עם האדנים והבריחים וכו׳ במגמה להגיע אל אותן היריעות.]

לג־לד

6. עבודת הקרבנות, והם אלה אשר הקריבו בימי המילואים כאשר נצטוו בפרשת תצוה (פרק כט) וביצעו בפרשת צו (פרק ח). רבינו מפרש, איפוא, בשיטת הרמב״ן שפסוקים אחרונים אלה שייכים אחרי ויקרא פרק ט והובאו כאן מדין ׳השלמה׳, כלומר, התורה משלימה כאן את סיפור הקמת המשכן בו עסקה בארבע וחצי פרשיות, מתחילת תרומה עד סוף פקודי. השכינה אמנם לא תשרה עד אחרי ימי המילואים עם קרבנותיהם כמסופר בויקרא סוף פרשת צו ותחילת פרשת שמיני. אולם דרכה של תורה להשלים ענין שהתחילה בו עד גמירא, ואין זה בבחינת אין מוקדם ומאוחר בתורה. 7. כאמרו ״ושכנתי בתוכם״. וכל פעולה שלו יתברך נעשית בשלימות, ובמילא המשכן גופא לית אתר פנוי מיניה, ואילו מחוצה לה לא נודע כי בא אל קרבו.

לה

8. כלומר, לא יכול היה להיכנס דרך יריעות החצר אל אותו חלק של המשכן שהיה מחוץ לפרוכת המסך. רבינו לומד כאן כשיטת רש״י בשם רז״ל ׳ובא השלישי והכריע ביניהם׳ (במדבר ז,פט) שכשה׳ היה קורא למשה להיכנס היה משה נכנס לאהל מועד, דהיינו לקודש, ומשם משה שמע את הקול שהיה יוצא מבין שני הכרובים אליו, ולא היה נכנס לקדש הקדשים (וזה לא כהראב״ע).

לו

9. קשה לרבינו מה ענין שכינה במשכן אצל מסעות בני ישראל במדבר, שמקומם בחומש במדבר! 10. ״ובהעלות... יסעו״ אינו בא לתאר את אופן נסיעתם, אלא את קביעות השראת השכינה במשכן שהוזכרה בפסוקים לד־לה. 11. מעין ההשוואה שערך רבינו לעיל לח,כא ריש פקודי. 12. כך שגם חוצה לה (״חומת אש סביב״) ולא רק ״בתוכה״ ירגישו שהשכינה שם, שלא כמצב המשכן, ש״כבוד ה׳ מלא את המשכן״ - ׳ולא חוצה לו כלל׳ (פסוק לד).

המעולים ביותר והיה צריך למנותן תחילה, אלא מפני שהנשיאים הביאו אותם באחרונה כשראו שהביאו ישראל כל הצורך למשכן, ואמרו חז"ל שהקפיד ה' על זה וחסר אות אחת מהם, והנשאים כתיב, לזה סדרם ה' באחרונה לומר כי הם למטה מכולם, ומהטעם עצמו שהם באחרונה, עכ"ד.

הרי לנו, שמצוה שנעשית בעצלות היא 'למטה מכולם', ואף שבודאי מצוה היא, אין לה אותו ערך ואותו חשיבות שיש למצוה הנעשית בחשק ובזריזות, עד שכשמונין את כולם, מונין אותה באחרונה.

מדת הזריזות בספר משלי

ומצינו בספר משלי כמה פסוקים בענין מעלת הזריזות, כגון אומרו (ז, ו) לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם, או (טו, יט) דרך עצל כמשוכת חדק ואורח ישרים סלולה, שפירושו מבואר במצודות דוד בזה"ל: במקום אשר ידרוך העצל ידמה לו כאילו גדר של קוצים לפניו ומעכבו ללכת בו, כי לגודלת העצלות ימצא מניעות לכל מעשיו, אבל אורח ישרים הוא להם דרך סלולה וכבושה, כי ימצא צדדים לבטל כל המניעות.

ובביאור הגר"א למשלי ביאר ההבדל בין דרך לאורח, דדרך הוא דרך הרחב ואורח הוא אורח דחוק וקטן, והנה יש שתי דרכים אחת תחילתה רחבה ואחר כך מלאה קוצים וברקנים, והשניה, אף שתחילתה מצער, אבל אחריתה ישגה מאוד ותהיה דרך סלולה. וזהו שאמר 'דרך עצל' כלומר הדרך הרחבה של העצל, היא אחר כך 'כמשוכת חדק' מלאה קוצים וברקנים, 'ואורח ישרים סלולה' כלומר הישרים שהולכים תחילה בדרך דחוקה ובצער, אחר כך תהיה דרכם סלולה וכו', [ויש לציין בזה למה דאיתא בספרי (ריש פרשת ראה) לגבי הברכה שהיא לפעמים באופן זה שתחילתה קוצים וסופה מישור, ודרך הקללה להיפך, לפעמים תחילתה מישור וסופה קוצים].

עוד מצינו על דרך זה בספר משלי את הפסוק (כו, יג) אמר עצל שחל בדרך ארי בין הרחובות, ובפשטות הכוונה כמו שפירש ברבינו בחיי (פרשת ראה) כי כן דרכו של עצל שיטעון טענה למניעתו על הדבר, וכענין שכתוב (משלי כ, ד) מחורף עצל לא יחרוש, שמה שנמנע מהחרישה מפני עצלותו יתלה אותו לפחד הקור.

אולם ראיתי בספר גבורת יצחק (חנוכה ופורים עמ' שמ) להרה"ג ר' אברהם יצחק סורוצקין שליט"א שהביא הקושיא מדודו הרב מאטעל קאטץ זצ"ל דממ"נ, אם באמת יש ארי בדרך יש ממה לפחד ולמה נקרא עצל, ואם אין ארי בדרך אינו עצל אלא שקרן, וביאר שבאמת מיירי שיש ארי או שחל בדרך, אלא שאדם זריז ימצא תמיד דרך ועילה להגיע למקום יעודו, ולמרות עיכוביו ומניעיו יטפס על הגג או יחתור מחתרת מתחת לאדמה עד שיוכל לבצע תפקידו העומד לנגדו, כי מאחר שתכליתו בחיים ברור לו ימציא אמצעים בכדי להשיגה, אולם העצלן אשר חסר לו התלהבות הנפש הרי זה בגלל שאין לו בהירות במגמת חייו ולכך מוצא תמיד אמתלאות ותירוצים, עכ"ד. ויסוד הדבר כמו שנתבאר דעצלות נובע מחסרון הכרת חשיבות הדבר, ולכן חסר לו ההתלהבות הנפש לבצע הדבר ומוצא אתמלאות ותירוצים.

לקח לדורות מאופן הקמת המשכן

ובאמת יסוד זה עצמו, שהאדם צריך קודם כל לדעת תכלית מעשיו והיכן רוצה להגיע, ואז יוכל לבוא לידי זריזות ולהגיע לתכליתו, יסוד זה למדים מאופן הקמת המשכן, דהנה הכתוב אומר (שמות מ, יח) ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו וגו', וכתב הספורנו בזה"ל: עשר היריעות מעשה חושב שנקראו משכן הוקמו קודם הקמת הקרשים [היינו שהקימו את גג המשכן קודם למשכן עצמו], אם בידי אדם מחזיקין בו, ואם על דרך נס כדבריהם ז"ל, ועל זה הסדר נעשה והובא אל משה. כי אמנם אותן עשר יריעות הן היו עיקר בנין המשכן, ושאר הנכנס באותו הבנין והם האדנים והקרשים והבריחים והעמודים והאהל, היו להעמיד המשכן ולכסותו. ושמעתי מהרה"ג ר' ראובן פיינשטין שליט"א שביאר שיש ללמוד מדברי הספורנו יסוד זה, שצריכים תמיד לדעת קודם כל את תכלית הענין, היכן רוצים להגיע, ואז אחר שיודעים זאת צריכים לכוין להגיע לתכלית זו.

מסירות נפש לדבר גורם שהדבר יקרא על שמו

ועל פי האמור יש להוסיף, שחלק מענין הזריזות בקיום המצוות הוא המסירות נפש בעד קיומם, כי כאשר מכיר האדם את חשיבות ערך המצוות

הלכות מעילה פרק ראשון

[1] מעילה בהקדש. [2] מעילה בגזל הגר. [3] מעילה בגזל עכו"ם. [4] מעילה בגזל מת. [5] מעילה בגזל בן נח. [6] מעילה בגזל בהמה. [7] מעילה בגזל עבד. [8] מעילה בגזל אבידה. [9] מעילה בגזל שמים. [10] מעילה בגזל אדם. [11] מעילה בגזל אדם בגזל אדם. [12] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה. [13] מעילה בגזל אדם בגזל עבד. [14] מעילה בגזל אדם בגזל אבידה. [15] מעילה בגזל אדם בגזל שמים. [16] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה. [17] מעילה בגזל בהמה בגזל עבד. [18] מעילה בגזל בהמה בגזל אבידה. [19] מעילה בגזל בהמה בגזל שמים. [20] מעילה בגזל עבד בגזל עבד. [21] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה. [22] מעילה בגזל עבד בגזל שמים. [23] מעילה בגזל אבידה בגזל אבידה. [24] מעילה בגזל אבידה בגזל שמים. [25] מעילה בגזל שמים בגזל שמים.

[26] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה. [27] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד. [28] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה. [29] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל שמים. [30] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה. [31] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה בגזל עבד. [32] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה בגזל אבידה. [33] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה בגזל שמים. [34] מעילה בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד. [35] מעילה בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה. [36] מעילה בגזל אדם בגזל עבד בגזל שמים. [37] מעילה בגזל אדם בגזל אבידה בגזל אבידה. [38] מעילה בגזל אדם בגזל אבידה בגזל שמים. [39] מעילה בגזל אדם בגזל שמים בגזל שמים. [40] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד. [41] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה. [42] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים. [43] מעילה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד. [44] מעילה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה. [45] מעילה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל שמים. [46] מעילה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל אבידה. [47] מעילה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל שמים. [48] מעילה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים. [49] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה. [50] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים. [51] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [52] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים. [53] מעילה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים. [54] מעילה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [55] מעילה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [56] מעילה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[57] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה. [58] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד. [59] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה בגזל אבידה. [60] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל שמים בגזל שמים. [61] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד. [62] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה. [63] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים. [64] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד. [65] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה. [66] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה בגזל עבד בגזל שמים. [67] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל אבידה. [68] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל שמים. [69] מעילה בגזל אדם בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים. [70] מעילה בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה. [71] מעילה בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים. [72] מעילה בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [73] מעילה בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים. [74] מעילה בגזל אדם בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים. [75] מעילה בגזל אדם בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [76] מעילה בגזל אדם בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [77] מעילה בגזל אדם בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[78] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד. [79] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל אבידה. [80] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים. [81] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה. [82] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים. [83] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [84] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים. [85] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים. [86] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [87] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [88] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[89] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה. [90] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים. [91] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [92] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים. [93] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים. [94] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [95] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [96] מעילה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [97] מעילה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [98] מעילה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [99] מעילה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[100] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד. [101] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה. [102] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים. [103] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד. [104] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה. [105] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל עבד בגזל שמים. [106] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל אבידה. [107] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל שמים. [108] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים. [109] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה. [110] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים. [111] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [112] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים. [113] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים. [114] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [115] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [116] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[117] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה. [118] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים. [119] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [120] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים. [121] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים. [122] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [123] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [124] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[125] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [126] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים. [127] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים. [128] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [129] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [130] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [131] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [132] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [133] מעילה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[134] מעילה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [135] מעילה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [136] מעילה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [137] מעילה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[138] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד. [139] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל אבידה. [140] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים. [141] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה. [142] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים. [143] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [144] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים. [145] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [146] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [147] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים. [148] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [149] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [150] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [151] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [152] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [153] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[154] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [155] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים. [156] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [157] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [158] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [159] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [160] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [161] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[162] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [163] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [164] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [165] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [166] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [167] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [168] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [169] מעילה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [170] מעילה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [171] מעילה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [172] מעילה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[173] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה. [174] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים. [175] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [176] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים. [177] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [178] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [179] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [180] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [181] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [182] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [183] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [184] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [185] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[186] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [187] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [188] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [189] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [190] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [191] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [192] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [193] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[194] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [195] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [196] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [197] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [198] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [199] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [200] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [201] מעילה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [202] מעילה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [203] מעילה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [204] מעילה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[205] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה. [206] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים. [207] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [208] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים. [209] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [210] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [211] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [212] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [213] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [214] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [215] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [216] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [217] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[218] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [219] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [220] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [221] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [222] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [223] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [224] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [225] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[226] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [227] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [228] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [229] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [230] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [231] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [232] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [233] מעילה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [234] מעילה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [235] מעילה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [236] מעילה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[237] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה. [238] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים. [239] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [240] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים. [241] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [242] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [243] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [244] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [245] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [246] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [247] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [248] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [249] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[250] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [251] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [252] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [253] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [254] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [255] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [256] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [257] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[258] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [259] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [260] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [261] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [262] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [263] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [264] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [265] מעילה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [266] מעילה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [267] מעילה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [268] מעילה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[269] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה. [270] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים. [271] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה. [272] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים. [273] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [274] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [275] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [276] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [277] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [278] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [279] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [280] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [281] מעילה בגזל אדם בגזל אדם בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[282] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים. [283] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [284] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [285] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [286] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [287] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [288] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [289] מעילה בגזל בהמה בגזל בהמה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

[290] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים. [291] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [292] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [293] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [294] מעילה בגזל עבד בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [295] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [296] מעילה בגזל עבד בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [297] מעילה בגזל עבד בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [298] מעילה בגזל אבידה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [299] מעילה בגזל אבידה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים. [300] מעילה בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים בגזל שמים.

לֹא־תִשְׁתֶּה וְלֹא תֶאֱגֹר כִּי תֹאכְלֶנּוּ
הַתֹּלַעַת: ס זֵיתִים יִהְיוּ לְךָ בְּכָל־גְּבוּלֶךָ
וְשֶׁמֶן לֹא תָסוּךְ כִּי יִשָּׁל זֵיתֶךָ: מא בָּנִים
וּבָנוֹת תּוֹלִיד וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ כִּי יֵלְכוּ
בַּשֶּׁבִי: מב כָּל־עֵצְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ יְיָרֵשׁ
הַצְּלָצַל: מג הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה
עָלֶיךָ מַּעְלָה מַּעְלָה וְאַתָּה תֵּרֵד מַּטָּה
מַּטָּה: מד הוּא יַלְוְךָ וְאַתָּה לֹא תַלְוֶנּוּ
הוּא יִהְיֶה לְרֹאשׁ וְאַתָּה תִּהְיֶה לְזָנָב:
מה וּבָאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה
וּרְדָפוּךָ וְהִשִּׂיגוּךָ עַד הִשָּׁמְדֶךָ כִּי־לֹא
שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר
מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר צִוָּךְ: מו וְהָיוּ בְךָ
לְאוֹת וּלְמוֹפֵת וּבְזַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם:
מז תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עָבַדְתָּ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב מֵרֹב

וְלָא תִכְנוּשׁ אֲרֵי תֵיכְלִנֵּהּ
תֹּלַעְתָּא: מ זֵיתִין יְהוֹן לָךְ בְּכָל
תְּחוּמָךְ וּמִשְׁחָא לָא תְסוּךְ אֲרֵי
יִתְרוּן זֵיתָיךְ: מא בְּנִין וּבְנָן תּוֹלִיד וְלָא יְהוֹן לָךְ אֲרֵי יְהָכוּן בְּשִׁבְיָא:
מב כָּל אִילָנָךְ וְאִבְּא דְאַרְעָךְ
יַחְסְנֵהּ סַקְּאָה: מג תּוֹתַב עָרֵל
דִּי בֵינָךְ יְהֵי סְלִיק עַיל מִנָּךְ לְעֵלָּא
לְעֵלָּא וְאַתְּ תְּהֵי נָחֵת לְתַתְּתָא
לְתַתְּתָא: מד הוּא יוֹזְפָנָךְ וְאַתְּ לָא
תּוֹזְפִנֵּהּ הוּא יְהֵי לְתַקִּיף וְאַתְּ תְּהֵי
לְחַלָּשׁ: מה וְיֵיתוּן עֲלָךְ כָּל לְוָטַיָּא
הָאִלֵּין וְיִרְדְּפֻנָּךְ וְיַדְבְּקֻנָּךְ עַד
דְּתִשְׁתֵּצֵי אֲרֵי לָא קַבֵּלְתָּא
לְמֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָךְ לְמִטַּר
פִּקּוּדוֹהִי וּקְיָמוֹהִי דִּי פַקֵּדְךָ:
מו וִיהוֹן בָּךְ לְאָת וּלְמוֹפֵת
וּבִבְנָיְךָ עַד עָלְם: מז חֲלָף דִּי לָא
פְּלַחְתָּא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּחֶדְוָא
וּבְשַׁפִּירוּת לִבָּא מִסְּנֵי כֹּלָּא:

לקט בהיר

שנקרא חסיל על שם שמחסל, וכנראה שהוא לשון ארמי כמו חסל סידור פסח (במ"ח): לג) שהוא לשון השמטה ונפילה, גם הוא פועל יוצא, שהזית (שהוא האילן) יפיל פירותיו קודם זמנן ויופסדו, ושורש המיצה נָשַׁל והיה נריך להיות במה שלפניו יִשָּׁל אלא מחמת קושי המבטא ניתן דגוש בש"ן וחה ממלא חסרון הנו"ן, וכן ונשל הנרזל את חמיכת עץ למרחוק (ראב"ם): לד) וכא בב' יודי"ן שהיו"ד ראשונה בשביל העשיה של הנלגל והיו"ד השניה בשביל המפעלות של הפרי, כלומר הנלגל יעשה שהאילן מהיה רש, על משקל פן תורש (כרא' מ"ה י"ח) שהוא"ו הוא במקום יו"ד של מתפעל וכאן היא זאת היו"ד השניה (מ"ד): לה) שהנלגל ירש ויקח לעצמו הפירות, לפי שכל לשון ירושה שנמקרא היא לשון קל יִירַשׁ ולא יֻרַשׁ שהוא לשון כבד: לו) שהנלגל יוריש ויגרש את הפירות מן העולם לאבדון, לפי שכל לשון גרושין הוא לשון הפעיל שעל ידי מעשיו או דיבורו עושה

אור החיים

מז. תחת אשר לא עבדת וגו'. עונש זה וכנא אחריו עד אומרו אם לא תשמור הוא כנגד ביטול מצות עשה שרשם בפסוק אם לא תשמור לעשות וגו', ואמר תחת אשר לא עבדת את

(מז) **כי ישל.** יסיר פירותיו לשון (י"ש ה') ונשל הנרזל[לג]: (מח) **יירש הצלצל.** יעשנו האריבה רש מן הפרי: **יירש.** יַעֲנֵי[לד]: **הצלצל.** מין אריבה, ואי אפשר* לפרש יירש לשון ירושה[לה] שאם כן היה לו לכתוב יִירַשׁ*, ולא לשון הורשה[לו] וגרושין שאם כן היה לו לכתוב יוֹרִישׁ: (מח) **מרב כל.** בעוד שהיה לך

שיטי נוסחאות * ואי אפשר. * ירש.

אור החיים

כ' פירוש לעשות מצות אשר לוך לעשות בשמחה לזה ועבדת את אויבך ברעב וצמא וגו', אחה פרקת עול המצות מעליך יתן אויבך עול ברזל על צוארך, ועונשים אלו הם מכוונים כנגד פריקת עול מצות עשה, אחה שלא רצית לעבור להבין ולהשכיל סדר מעשה המצוה ישא ה' עליך גוי אשר לא תשמע לשונו וגו' וכן כולם, וגמר אומר אם לא תשמור לעשות להודיע כי על קיום מצות עשה הוא מעניש, וכלל כל מצות עשה במצות הירא"ה[יד]), כי היא מצות עשה כמו שכתב רמב"ם בתחלת ספר המדע (הל' יסודי התורה פ"ב) וז"ל הש"ש הנכבד וכו' מצוה לירא וכו'[טו]), וטעם שלא אמר אם לא תעשו, כתבתי למעלה (כ"ז כ"ו) טעם שלא יחייב לעשות בדרך כללי[טז]) אלא לשמור לעשות כשיבא לידו וכשישיג לעשות, או אפשר שפסוק זה בא לומר על דרך אומרו (ויקרא כ"ו כ"ג) ואם באלה לא תוסרו לי פירוש שאם אחר כל האמור לא ישמור לעשות וגו' לירא הש"ש הנכבד והנורא[יז]), שאחר שהביא עליו כל הקללות יהיה בעיניו נורא מאוד[יח]) כי ראה אשר יסרו, ודקדק לומר תשמור לעשות כנגד מצות לא תעשה ומצות עשה, והודיע שיפליא ה' עוד בו מכות גדולות וכל האמור בענין, וגמר אומר ונשארתם במתי מעט תחת וגו' כי לא שמעת בקול ה' אלהיך זה כנגד מה שלא עשה תשובה על ביטול תלמוד תורה, והיה כאשר שש וגו' לבל יאמר אדם אחר שידענו כי ה' אלהינו מדותיו כולם מדות החסד והרחמים מדותיו ימנעוהו מהאריך עוד בצרות וירף ידו[יט]), לזה הודיע כי שמחה היא לו כאשר שש וגו' וכפי זה אין הטבע קץ מהשמחות, וכיולא בזה אמר הכתוב (משלי י"א)

ובאחד רשעים רגה, וכן דרשו ז"ל (סנהדרין ל"ט:) בפסוק (מ"ז כ"ב) ויעבר הרגה שהיה באחוד באחד בן עמרי ריגה לפני ה' ויוגתן תרגם ישיש ה' יחדי מימרא דה' עליכון עממין מוכראין וכו' ודקדק ישיש פועל יוצא לאחריס[כ]), אף על פי כן פשט הכתוב אינה נעקרת ממקומה וכמו שתרגם

אונקלוס, אלא שיונתן בן עוזיאל דרש הכתוב:

וראיתי להעיר למה לא נאמרו נחמות בקללות

אלו כסדר האמור בקללות שבפרשת בחקתי, גם יש להעיר למה כפל הקללות[כא]) ולא הספיק קללות שאמר בפרשת בחקתי, נראה כי הולרך לכפול הקללות לפי שקללות שבפרשת בחקתי נאמרו לכללות ישראל שכן נאמרו כולן בלשון רביס מתחילתם ועד סופם, ויש מקום לומר שאם חלק מישראל יטיבו מעשיהם אין ה' מקפיד על חלק המרשיע, לזה באו קללות האמורים בפרשה זו ונאמרו כולן בלשון יחיד, ונתכוון לדבר בין בערך יחיד ממש בין בערך חלק מישראל הגם שיהיו רביס בערך כללות ישראל יחיאם להם יחיד, ולזה תמצא שאמר והיו שמיך אשר על ראשך וגו' ישא ה' עליך גוי מרחוק[כב]) זה כנגד חלק מישראל הגם שהם רביס יאמר להם לשון יחיד מטעם שבחבנו, ואמר גם כן אשה תארס וגו' בית תבנה וגו' שתמו ביחיד ממש, ומעתה הרוחנו למה לא נאמרה נחמה בהם, כי לא נאמרה נחמה אלא בקללות שהם לכללות ישראל כי לא יעזבם לכלותם ושיזכור להם ברית אבותם גם יזכור הארץ[כג]), משא"כ היחידים מהם כי ירשיעו אם תאכלם עד עולם, והלא תמצא שנוה ה' לאחד עיר מישראל ולשומה חל עולם והיא עיר הנדחת, ואין צריך לומר אדם כי ירשיע להמיתו

אור בהיר

קיד) כאומרו לירא את ה' הנכבד. **קטו)** וגם הוא דרך ופתח ליכנס לכל המצות, כאומרו רשעים מכמה ירא ה' (מהגיס קי"ח). **קטז)** שהלא יש מצות שאין באפשרות לעשותם, אלא לקבל על עצמו, ולפות מתי יבא לידי ואקיימנה. **קיז)** פי' לא כמו שאמרנו שזה פיוס עשה עונש מצות עשה, לא כן הוא בדרך זה, אלא עד פסוק נ"ח, ומכאן עד סוף הענין נמשך על ג' הענינים ביחד, כאומרו כאן תשמור לעשות, הרי עשה ולא תעשה, ובפסוק ס"ב אמר כי לא שמעת בקול וגו', הרי תורה. **קיח)** פי' ראוי היה להיות בעיניו נכבד ונורא, הה יורה על קושיא עורף עלום. **קיט)** פי' אקשה את ערפי עוד מעט, ופוף כל סוף ירחם. **קכ)** לא שבעצמו ישים, אלא ישים לב אויביכם עליכם. **קכא)** שהלא יש כמה גופי תורה שלא כפל מרע"ה, ולמה כפל דוקא זאת. **קכב)** הה מי אפשר לומר ליחיד ממש, שאם ימנע המטר ימנע מרביס, וכן כשיבא גוי להלחם, הא לך ראיה שמדבר גם על רביס. **קכג)** שאם יאבד חס ושלום כלל ישראל, יאבד גם הארץ, שאין נחמה לארץ אלא כשישראל יושבים עליה, משא"כ היחידים

ברש"י (כ"ז כ"ד) י"א ארורים יש כאן כנגד
י"א שבטים וכנגד שמעון לא כתוב
ארור לפי שלא הי' בלבו לברכו לפני מותו
וכו', הענין דהנה הארורים היו לדחות מהם
הרע, כי ישראל בעצם קדושים וטהורים והרע
הוא במקרה ובחיצוניות אבל הפנימיות היא
טובה. ובמדרש (ב"ר פ' ס"ה ט"ו) משל לקורץ
וקרח שהיו עומדין על שפת הגורן עלה המוץ
בראשם הקרח נתן ידו על ראשו והעבירו,
עיי"ש. והנה ברש"י (ל"ג ז') מפני מה לא ייחד
ברכה לשמעון בפני עצמו שהי' בלבו עליו
על מה שעשה בשטים. והנה חטא שטים שהוא
פגם ברית בפנימיות, ע"כ לא אמר כנגדו
ארור שהי' ח"ו נדבק בו הארור בעצם, וזה לא
רצה בשום אופן:

וכעין זה יש לומר בחודש אלול שלפני ר"ה
המעותד לתקן פגם ברית, והוא החודש
הששי מדת יסוד כנודע, למען תהי' הפנימיות
טובה, ואז אח"כ יכולים להועיל ר"ה ויה"כ
להעביר ולהשטיף הרע שנדבק גם בחיצוניות,
וכבזוה"ק (ח"ג ק':) דינים קשיין מתעברין
מעלמא מאן דינים קשיין אלו רשעים גמורים,
והיינו הרשע גמור שבלב כל אחד ואחד
וכמשל המדרש הנ"ל:

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה
ובטוב לבב, והקשה כ"ק אבי אדומו"ר
זצללה"ה בשם הרה"ק ר' משה ליב מסאסוב
וכי בשביל זה לבד יגיע עונש חמור כ"כ:

ונראה דהנה אמרו ז"ל (יומא ט':) שבשביל
שנאת חנם חרב הבית, וכאן כתיב
תחת אשר לא עבדת וגו'. וכבר אמרו שזה
נסתעף מזה, שבשביל שלא היתה עבודתם
בשמחה ובחיות, והיתה רק בחיצוניות ולא
היתה נוגעת בפנימיות ששם כל ישראל
אחד, ע"כ נסתעפה מזה שנאת חנם, כי שלום
אמר אל יברא שכולו קטטות ומריבות, ואין
דעתן של בני אדם שוות, ומזה נסתעפו שנאה
ופירוד לבבות, רק כשהעבודה היתה
בפנימיות והי' מגיע כל אחד לשרשו הי'
השורש כאחדם, אבל כשחסר זה נשארו
בפירוד לבבות:

והנה כ"ק אבי אדומו"ר זצללה"ה פירש
הא (רש"י כ' א') דאין מחוסר אבר
יוצא למלחמה, משום דישראל נוצחים מצד
צלם האלקים שעליהם, כדכתיב (בראשית
ט' ב') ומוראכם וחתכם יהי' על כל חית
הארץ, ואומה"ע בערך ישראל הם כחיות
בערך אדם, מפאת צלם האלקים שעליהם,
וע"כ יונתן ונושאי כליו הבריחו כל מחנה
פלשתים (שמ"א י"ד). ולפיכך מחוסר אבר
אינו שורה עליו לעומתו אבר הנפש ואין
צלם האלקים שעליו בשלימות, ע"כ אין בו
ניצוח מלחמה, עכת"ד:

ובזה יש להבין טעם היראה ורך הלבב
מעבירות שבידו שחוזר מעורכי
המלחמה. אך יש לשאול הלוא אין רמ"ח
אברי הנפש נשלמים אלא ברמ"ח מצ"ע
כמ"ש הרח"ו, ובלתי אפשר שיקיים איש
פרטי כל רמ"ח מצ"ע שזו במלך וזו באונס
ומפתה וכדומה, וא"כ לעולם לא הי' צלם
האלקים בשלימות ואיך נוצחים במלחמה.
וכבר אמרנו תירוץ לזה כי כל ישראל הם
קומה אחת שלימה ומצוות שעשה זה מצטרפין
גם לזה וכולם כאיש אחד:

וע"כ מובן שתחת שלא עבדת בשמחה כנ"ל,
שנסתעפה מזה שנאת חנם ולא היו
כאיש אחד, שוב לא הי' צלם האלקים שעליהם
בשלימות, וע"כ שלטו בהם האויבים, כמו
עוג מלך הבשן מת צריך לשומרו מן החולדה
ומן העכברים כבש"ס שבת (קנ"א:):

ולהיפוך הגאולה במהרה בימינו תלוי'
בהתחזקות צלם האלקים על פני
ישראל. וזהו הענין מה שמפטירין בשבת
זו קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח
כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים
ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה, שזהו צלם
האלקים כידוע ליודעים, אכי"ר ב"ב:

שנת תרע"ג

במדר"ת שצפה משה ברוה"ק וראה
שבהמ"ק עתיד ליחרב וביכורים
עתידין ליפסק עמד והתקין לישראל שלש
תפלות ביום, וכבר פרשנו בכמה אנפי. ויש

עוד לומר עפ"י דברי המדרש (פ' ו' סי'
ג') כי לוית חן הם לראשך א"ר פינחס בר
חמא לכל מקום שתלך המצוות מלוות אותך,
כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, אם
עשית לך דלת המצוות מלוות אותך שנא'
וכתבתם על מזוזות ביתך, אם לבשת כלים
חדשים מצות שעטנז, הלכת לגלח לא תקיפו,
לחרוש לא תחרוש בשור ובחמור וכו'.
ופירשנו עפ"י דברי מהר"ל (נתיב התורה
פ"א) שפירש אהא דהולך בדרך ואין עמו
לוי' יעסוק בתורה, דלוי' היא ענין חיבור.
וכן יש לפרש הא דמצוות מלוות אותך היינו
שמחברין את האדם לשרשו, שלא יהי' נטבע
בים החומר והטבע, וכמו שפירש רבינו בחיי
מלת טבע מלשון טובע בנהר, וע"כ בכל מקום
שיכול להתגשם ולהמשך אחר החומר, נתן
הש"י בו מצוה לחברהו לשרשו:

וכן יש לומר דענין מצות ביכורים הוא
היות אדם מצטער ועובד כל השנה את
אדמתו כדי להוציא ממנה פירות, ועתה
כשרואה פרי מעשיו, הרי הגיע לתכלית
הנרצה, ונתעוררה בו שמחה גשמית ויכול
לבוא לידי דיבוק בגשמיות, לזה באה המצוה
להחזיר הכל להש"י, הודאה והשתחוי',
ולראות את עצמו שהוא בלתי ראוי להגיע
לזה, אלא הכל הוא בחסד ה', ועי"ז הוא
מתדבק בתוספת אהבה להש"י, ובש"ס ערכין
(י"א.) ושמחת בכל הטוב זה שירה, היינו כי
ענין השירה הוא דביקות אהבה למעלה
מהכלים, וכבר אמרנו הרמז במשנה שבת
כל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר:

ויש לומר עוד שמצות ביכורים ללמד על
הכלל כולו יצאה, שלכל דבר שאדם
משתוקק להשיגו צריך ליתן הראשית להש"י.
ובזה תובן סמיכות הפרשיות מצות האבנים
וכתיבת התורה וזביחת שלמים ואכלת שם
ושמחת וגו', כי ישראל עוד מימי האבות
היו גולין ממקום למקום והיתה ההשתוקקות
שלהם לבוא לארץ עצומה מאד, והי' יכול
לתתערב בזה ענין רצון מנוחה גשמית לאכול
מפרי' ולשבוע מטובה שזה לבד תהי' התכלית
אצלם, לזה באה המצוה להחזיר הכל להש"י
ולהורות שכל זה איננו התכלית רק כמאמר
הכתוב (תהלים ק"ה מ"ד) ויתן להם ארצות
גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו
חקיו ותורותיו ינצורו:

וכן נמי יש לפרש ענין קידוש היום בשבת
שכל ששת הימים אדם עמל במלאכה
ומשתוקק למנוחה כעבד ישאף צל, ובתדבא"ר
(פ"א) ימים יוצרו ולו אחד בהם זה יום
השבת לישראל כיצד אדם עושה מלאכה כל
ששה ונח בשביעי נתרצה עם בניו ועם בני
ביתו וכו', אם כן יכול להתערב בזה רצון
גשמי, לזה באה מצות קידוש היום שקדושה
היא הבדלה, היינו להורות שכל מנוחת שבת
היא להתענג על השם ולדבוק בו ית"ש
באהבה. וידועים דברי הכתר שם טוב עפ"י
משל שכל ענין עונג השבת במאכל ומשתה
הוא שוחד לגוף שבל ימנע הדביקות. וכן יש
לפרש הכתוב וביום השביעי שבת לה' אלקיך,
היינו שהשביתה לא תהי' לצרכו רק לה'
אלקיך, ולמתקדשים והמטהרים תמיד צפון
בו ענין עוד יותר דק שגם הדבקות תהי'
רק צורך גבוה, והדברים עתיקים, ומתדמה
שבת אחר ימי המעשה כמו שלימות הפרי
אחר העבודה כל השנה, והוא כעין ענין
ביכורים:

והנה ביכורים טעונים הבאת מקום, וברמב"ן
דאין ביכורים קריבין אלא בבית ולא
באוהל ובמשכן. והטעם יש לומר עפ"י מ"ש
(דה"ב ז' ט"ז) והיו עיני ולבי שם כל הימים,
וכמים הפנים אל פנים גורם סיוע לאדם
לקיים מ"ש (משלי כ"ג כ"ו) תנה בני לבך לי
ועיניך דרכי תצרנה, היינו שתכלית הכל תהי'
דביקות הש"י וכל צרכיו יהיו סובבים אל
מרכז זה, והוא לקיים (שם ג' ו') בכל דרכיך
דעהו והוא ממש ענין ביכורים, ע"כ אינם
נוהגים אלא בבית המקדש:

וזה שאמר במדר"ת הנ"ל שצפה מרע"ה
שבהמ"ק עתיד ליחרב וביכורים עתידין
ליפסק, היינו שמחמת חורבן בהמ"ק עתידין
הביכורים ליבטל כלומר ענין ביכורים כנ"ל
שאין כאן סיוע מכמים פנים אל פנים,
אדרבה הכל הוא בהסתרת פנים, ע"כ תיקן

ד תּוֹרָה צִוָּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת
יַעֲקֹב: ז ה וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ:

ד אוֹרַיְתָא יְהַב לָנָא מֹשֶׁה מְסָרָה
יְרָתָא לְכִנְשַׁת יַעֲקֹב: ה וַהֲוָה
בְּיִשְׂרָאֵל מַלְכָּא בְּאִתְכַּנָּשׁוּת

לקט בהיר

כג) מורשה מלשון ירושה, תורה הק׳ כמו שדה ירושה הנקנית מחזה שנשאר ונאחז בידו עולמית לדור דור: כד) ר״ל אין פי׳ מיבת ויהי מעשה שהיה כמו ויהי בימי אחשורוש אלא פירושו נעשה, ואע״פ שאז ביליאת מצרים או בקבלת התורה נעשה מלך שהלא מלך בטרם כל יציר נברא, אלא אז נעשה „בישרון״ מלך שאז קבלו עול מלכותו עליהם, וממילא בכל הזדמנות ובכל מין אסיפה לוחצין ואומרין ה׳ מלך ה׳ מלך ה׳ ימלוך, כלומר אין מתקבלין להוללות אלא לשמחה

רש״י

(ד) תורה. אשר צוה לנו משה מורשה היא לקהלת יעקב לחזקה[כג] ולא נעזבנה*: (ה) ויהי. הקב״ה: בישרון מלך. תמיד[כד] עול מלכותו עליהם:

שינוי נוסחאות • עזבנוה

אור החיים

כתבנו מזה באורך במקומות אחרים:

ד. תורה צוה לנו משה וגו׳. יש להעיר כיון שהוא המדבר היה לו לומר תורה צויתי לכם וגו׳, ואולי כי פסוק זה נסמך למה שלפניו על זה הדרך ישא עם ישראל מדברותיך בקול אחד כולם[כה] תורה צוה לנו משה וגו׳, וכן הם הדברים שכל ישראל יחדיו ישאו קולם בפתיחת התורה ואומרים תורה צוה לנו וגו׳ אמו מקבלין אותה מורשה קהלת וגו׳, ופירוש צוה לנו[כו] אפשר לפרשה לענין מלכות כאומרם ז״ל אין לו אלא מלכות שהמליכה עליו שעל פיה יקום דבר, וגם המלך אשר ימליכו עליהם יהיה על פי התורה ואותה יכתוב וישים לפניו כאומרו (לעיל י״ז י״ח) וכתב לו וגו׳, והוא מאמר הכתוב (משלי ח׳) בי מלכים ימלכו, ולמעלה בפסוק אף חובב פירשנו הכתוב

באופן אחר על נכון:

ה. ויהי בישרון מלך בהתאסף וגו׳.[כז] פירוש שהיה המלך בישראל צריך שתהיה בהתאסף ראשי עם יחד, כאומרם ז״ל (תוספתא סנהדרין פ״ג) אין ממנים מלך אלא על פי בית דין של ע״א, והוא שנתכוון במאמר ראשי עם, ואומרו יחד שבטי ישראל שצריך שיהיו לבור מרוחים ממנו. עוד יתבאר לפי שאמר בסמוך כי התורה היא המולכת עלינו כאומרו (משלי ח׳) נגידים אדבר, לזה גמר אומר ויהי בישרון מלך פירוש והיה מלך בישראל[כח] זה יהיה אם יתקבלו ראשי עם ושאלו מלך אז הוא שיהיה מלך, והוא אומרו בהתאסף ראשי עם וגו׳ אז הוא שיהיה מלך בישרון מלבד התורה, וכמו כן מצינו שהיה מינוי מלך על ישראל בסדר זה דכתיב בשמואל (א׳ ח׳) ויתקבצו כל זקני ישראל ויבואו אל שמואל וגו׳ שימה לנו מלך לשפטנו, והוא עצמו מאמר בהתאסף וגו׳, אבל זולת זה תהיה זאת התורה לבד למלך על ישראל, והוא מאמר הנביא לכם (שם י״ב) וה׳ אלהיכם מלככם שהיא התורה שכולה שמו של הקב״ה, ואולי כי לזה רמז בתיבת ויהי שיורה על הצער דכתיב שם (שם) וירע הדבר בעיני שמואל כאשר אמרו תנה לנו מלך לשפטנו, וכתיב ויאמר ה׳ וגו׳ כי אותי מאסו ממלך עליהם, ועל זה נתנבא משה ואמר ויהי וגו׳. עוד רמז כי מלכות ישראל תהיה מתקיימת כשיהיו ישראל מתאספים ראשיהם יחד ולא יהיו בד בבד שבזה יהיה סבה שיתיחדו יחד שבטי ישראל, וכשישראל בגדר זה הנה הנס ברוח גדר ההצלחות ומלכותם תהיה בה הויה של קיום[כט], ולא ולמד כי מיום שנחלקו הלבבות ונחלקו המלכיות מה עלתה בידם, וזאת סיבת עגלי ירבעם והבאים אחריו, כי ראש האודן הוא הפירוד, וכלי המחזיק הברכה היא השלום ויחוד הלבבות:

אור בהיר

נו) ולזה אמר לשון יחיד ישא. נז) ולא אמר נתן לנו. נא) התחיל המאמר ולא סיים אותה, שלא אמר מה יהיה אז כשיהיה בישרון מלך, ועוד מה זה אומרו ראשי עם וגמר אומר יחד שבטי ישראל. נב) פירוש הויה חדשה. נג) זה פי׳ מיבת

רֵישֵׁי עַמָּא כַּחֲדָא שִׁבְטַיָּא
דְיִשְׂרָאֵל: ו יְחִי רְאוּבֵן וְלָא יְמוּת
וִיקַבְּלוּן בְּנוֹהִי אֲחֵסַנְתְּהוֹן
בְּמִנְיָנְהוֹן: ז וְדָא לִיהוּדָה וַאֲמַר

בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם יַחַד שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל: ו יְחִי רְאוּבֵן וְאַל־יָמֹת וִיהִי
מְתָיו מִסְפָּר: ס ז וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמַר

רש״י

בהתאסף. בכל התאסף ראשי השבטים[כה] אסיפתם: **ראשי.** כמו (שמות ל״ד ל״ב) כי תשא את ראש, ראוין אלו שאברכם[כו], דבר אחר בהתאסף בהתאספם יחד באגודה אחת ושלום ביניהם הוא מלכם[כז] ולא כשיש מחלוקת ביניהם (ספרי): (ו) **יחי ראובן.** [כח] בעולם הזה (סנה׳ ל״ג.): **ואל ימות.** לעולם הבא (ספרי - סנה׳ שם), שלא חכר לו מעשה בלהה (פס״ו): **ויהי מתיו מספר.** נמנין במנין אחר אחיו[כט] (ויב״ע), דוגמא היא זו, כענין שנאמר (בראש׳ ל״ה כ״ג) וישכב את בלהה וגו׳ ויהיו בני יעקב שנים עשר שלא יצא מן המנין (פס״ז): (ז) **וזאת ליהודה.** סמך יהודה לראובן מפני שמשיחם הודו על קלקול שבידם[ל], שנאמר (איוב ל״ו י״ח) אשר חכמים יגידו וגו׳[לא] להם לבדם וגו׳ ולא עבר זר בתוכם (ספרי - סוטה ז׳.), ועוד פירשו רבותינו שלא יכרת שבטו באחד מכל הזמנים ולא אפילו מקצת שבטו: אלא פירושו סכוס ופך (מלבי״ם), או אפשר שחסר בי״ת יהי מתיו במספר (רמב״ן): ל) ראובן הודה על מעשה בלהה דכתיב (בראש׳ ל״ז כ״ט) ושב ראובן, ופי׳ שם רש״י (בשם ב״ר) עשוק היה בשקו וכו׳, יהודה על מעשה תמר דכתיב (שם ל״ח כ״ו) צדקה ממני, משא״כ לוי לא מצינו שהודה על לבו ונהרגהו, ולזה קורא אותו הכתוב ולא עבר „זר״ בתוכם, שלגבי דבר זה זר הוא אצל ראובן ויהודה (מ״ל): לא) לשון הכתוב: אשר חכמים יגידו (ויתוודו פשעם - רש״י) ולא כחדו

לקט בהיר

בהתאסף. בכל התאסף ראשי השבטים: כה) בא לפרש מיבת „ראשי״ שאין פירושו המנהיגים והראשים, אלא כמו שהגיע ראיה מפסוק כי תשא את ראש שפירושו חשבון, כי כן הוא הנהוג למנות ולספור הראשים, השואל אומר כמה ראשים היו באסיפה זאת, אבל לפי״ז אין לו קשר ושייכות על שלאחריו ומיותר הוא אומרו יחד שבטי ישראל, וכבר הוא לפי דרך השני, אבל לא אחי שפיר אומרו ראשי עם, לזה הגיע שנישה (מ״ל): כו) כלומר כל ההקדמות האמורות עד עתה היה לומר שראויים לברכה וכנ״ל: כז) כי כן הוא גם במלכותא דארעא שאין שלטת ומלכות המלך ניכרת רק כשהעם מתאחדים כולם בלב אחד כאיש אחד תחת ממשלתו (ג״א): כח) יחיה שבט ראובן בעוה״ז חיי נחת הנקראים חיים ולא חיי צער (מלבי״ם), ולא יזכר לו לשבט ראובן מעשה ראובן בן יעקב, שהלא עשה תשובה כראוי, כלומר יתקבל תשובתו, והרמב״ן ז״ל פירשו על דעת רש״י כט) יהיו אנשיו נחשבים למספר, כי אין פי׳ מספר מנין, ל) ראובן הודה על מעשה בלהה

אור החיים

ו. יחי ראובן וגו׳ ויהי מתיו וגו׳. אומרו יחי ראובן[לב], רבותינו ז״ל אמרו (ספרי) שהתפלל על ראובן שיהיה לו חלק לעולם הבא, ואולי[לג] אפשר לומר שנתכוון על גדולי השבט שמתו בעדת קרח כאומרם ז״ל (במד״ר י״ח) כי מאתים וחמשים איש כולן היו ראשי סנהדראות ורובן משבט ראובן כאומרם ז״ל, ולפי שיש מקום לומר שעדת קרח אין להם חלק לעולם הבא לזה התפלל יחי ראובן פירוש שבטו, והגם שלא היו אלא ר״ן איש, להיותם גדוליהם יתכנה השבט כולו עליהם. או אפשר שעל ראובן עצמו הוא אומר אלא שהוא מהטעם עצמו כי כשיתקללו ענפים של גדול השבט יגרע מצדיק שהוא ראובן עימו, לזה התפלל שיחיו לעולם הבא, וזה מסכים כסברת האומר (סנהדרין ק״ח) עדת קרח יש להם חלק לעולם הבא, ואומרו ויהי מתיו מספר[לד] התפלל עליהם שיהיו לדיקים לפי שנמקו הראשים[לה] במאורע גדוליהם במעשה קרח כאמור בסמוך לזה התפלל ויהי מתיו מספר,

אור בהיר

ויהי. לד) אם על ראובן בן יעקב הוא אומר הלא כבר מת, ואם על שבט ראובן וכי שלקא דעתך שיומתה שבט ראובן חס ושלום. לה) ומהיכי תיתי לא יהיה לו, אחר שעשה תשובה ונתקבל. לו) גם זה קשה, מהיכי תיתי לא יהיה במספר. לז) וגם

ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבאו מפדן ארם ויחן
את פני העיר: ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו מיד בני
חמור אבי שכם במאה קשיטה: ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי
ישראל: ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות
הארץ: וירא אתה שכם בן חמור החוי נשיא הארץ ויקח אתה
וישכב אתה ויענה: ותדבק נפשו בדינה בת יעקב ויאהב את הנערה
וידבר על לב הנערה: ויאמר שכם אל חמור אביו לאמר קח לי
את הילדה הזאת לאשה: ויעקב שמע כי טמא את דינה בתו
והבניו היו עמו בשדה וחרש יעקב עד בואם: ויצא חמור אבי
שכם אל יעקב לדבר אתו: ובני יעקב באו מן השדה כשמעם
ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד כי נבלה עשה בישראל לשכב
את בת יעקב וכן לא יעשה: וידבר חמור אתם לאמר שכם בני
חשקה נפשו בבתכם תנו נא אתה לו לנשים: והתחתנו את בנתינו
תתנו לנו ואת בנתינו תקחו לכם: ואתם תשבו אתנו והיה הארץ
לפניכם שבו ורעו והתרו בה: ויאמר שכם אל אביה ואל אחיה
אמצא חן בעיניכם ואשר תאמרו אלי אתן: הרבו מאד מהר ומתת
ותנו לי את הנערה לאשה: ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור
אביו בדבר אשר דבר את דינה אחתם: ויאמרו אליהם לא נוכל
לעשות הדבר הזה לתת אתנו את אחתנו לאיש אשר לו ערלה כי
חרפה הוא לנו: אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמונו להמול לכם
כל זכר: ונתנו את בנתינו לכם ואת בנתיכם נקח לנו ונשבנו
אתכם והיינו לעם אחד: ואם לא תשמעו אלינו להמול ולקחנו
את בתנו והלכנו: וטוב דברם בעיני חמור ובעיני שכם בן חמור:
ולא אחר הדבר הזה כי חפץ בבת יעקב והוא נכבד מכל בית אביו:
ויבא חמור ושכם בנו אל שער עיר מולדתם לאמר: אנשים
שלמים הם אתנו ויחיו בארץ וישחרו אתה והנה הארץ רחבת
ידים: את בנתם נקח לנו לנשים ואת בנתינו נתן להם: אך
בזאת יאתו לנו לשבת אתנו להיות לעם אחד בהמול לנו כל
זכר כאשר הם נמולים: מקנהם וקנינם והבהמה כל אשר לו
הלא לנו הם אך נאותה להם ויישבו אתנו: ושמע אל חמור
ואל שכם בנו כל יצאי שער עיר מולדתם לאמר: אנשים
אלה שלמים הם אתנו ויחיו בארץ וישחרו אתה והנה הארץ
רחבת ידים את בנתם נקח לנו לנשים ואת בנתינו נתן להם:
אך בזאת יאתו לנו לשבת אתנו להיות לעם אחד בהמול לנו
כל זכר כאשר הם נמולים: מקנהם וקנינם והבהמה כל אשר
לו הלא לנו הם אך נאותה להם ויישבו אתנו: ויהי ביום
השלישי בהיותם כאבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי
דינה איש חרבו ויבאו על העיר בבטח וכל זכר הרגו: ואת חמור
ואת שכם בנו הרגו לפי חרב ויקחו את דינה מבית שכם ויצאו:
בני יעקב באו על החללים ויבזו העיר אשר טמאו אחותם:
צאנם ובקרם וחמרם וכל אשר בעיר ואשר בשדה לקחו: וכל
חילם וכל טפם ונשיהם שבו וכל אשר בבית: ויאמר יעקב
אל שמעון ואל לוי עכרתם אתי להבאיש אתי בישב הכנעני
והפרזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכו אתי ונשמדתי אני
וביתי: ויאמרו הלזונה יעשה את אחתנו:

ט ויאמר

ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם ועשה
שם מזבח לאל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך: ויאמר
יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו את אלהי הנכר
אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלתיכם: ונקומה ונעלה
בית אל ואעשה שם מזבח לאל העונה אתי ביום צרתי והיה
אתי בדרך אשר הלכתי: ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים
אשר סביבתיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב: ויבא יעקב לוז
אשר בארץ כנען הוא בית אל הוא ואנשים אשר עמו: ויבן
שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל כי שם נגלו אליו אלהים
בברחו מפני אחיו: ותמת דבורה מינקת רבקה ותקבר מתחת
לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות: ויראה אלהים
אל יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אתו: ויאמר לו אלהים
שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך
ויקרא שמו ישראל: ויאמר לו אני אל שדי פרה ורבה גוי
וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלציך יצאו: והארץ אשר
נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אחרי אתן את הארץ
הזאת: ויעל מעליו אלהים בדבר אשר דבר אתו: ויצב יעקב
מצבה במקום אשר דבר אתו אלהים מצבת אבן ויסך עליה
נסך ויצק עליה שמן: ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר
אתו אלהים שם בית אל: ויסעו מבית אל ויהי עוד כברת הארץ
לבוא אפרתה ותלד רחל ויקשה בלדתה: ויהי בהקשותה בלדתה
ותאמר לה המילדת אל תיראי כי גם זה לך בן: ויהי בצאת
נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין:
ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה הוא בית לחם: ויצב יעקב
מצבה על קברתה הוא מצבת קבר רחל עד היום: ויסע ישראל
ויט אהלה מעבר למגדל עדר: ויהי בשכן ישראל בארץ ההוא
וילך ראובן וישכב את בלהה פלגש אביו וישמע ישראל ויהי
בני יעקב שנים עשר: בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון
ולוי ויהודה ויששכר וזבולן: בני רחל יוסף ובנימין: ובני
בלהה שפחת רחל דן ונפתלי: ובני זלפה שפחת לאה גד
ואשר אלה בני יעקב אשר ילד לו בפדן ארם: ויבא יעקב
אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע אשר בה גר אברהם
ויצחק: ויהי ימי יצחק מאת שנה ועשרים שנה: ויגוע
יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו
עשו ויעקב בניו: ואלה תולדות עשו הוא אדום: עשו לקח
את נשיו מבנות כנען את עדה בת אילון החתי ואת אהליבמה
בת ענה בת צבעון החוי: ואת בסמת בת ישמעאל אחות
נבית: ותלד עדה לעשו את עליפז ובשמת ילדה את רעואל:
ואהליבמה ילדה את יעוש ואת יעלם ואת קרח אלה בני
אהליבמה בת ענה בת צבעון אשת עשו: ואלה בני עליפז
בכר עשו תימן ואומר צפו וקנז: ותמנע היתה פלגש לעליפז
בן עשו ותלד לעליפז את עמלק אלה בני עדה אשת עשו:
ואלה בני רעואל נחת וזרח שמה ומזה אלה היו בני בשמת
אשת עשו: ואלה היו בני אהליבמה בת ענה בת צבעון אשת
עשו ותלד לעשו את יעוש ואת יעלם ואת קרח: אלה אלופי
בני עשו בני עליפז בכר עשו אלוף תימן אלוף אומר אלוף
צפו אלוף קנז: אלוף קרח אלוף געתם אלוף עמלק אלה
אלופי עליפז בארץ אדום אלה בני עדה: ואלה בני רעואל
בן עשו נחת אלוף זרח שמה אלוף מזה אלה אלופי רעואל
בארץ אדום אלה בני בשמת אשת עשו: ואלה בני אהליבמה
בת ענה בת צבעון אשת עשו אלוף יעוש אלוף יעלם אלוף
קרח אלה אלופי אהליבמה בת ענה אשת עשו: אלה בני עשו
ואלה אלופם הוא אדום: ואלה בני שעיר החרי יושבי הארץ
לוטן ושובל וצבעון וענה: ודישן ואצר ודישן אלה אלופי
החרי בני שעיר בארץ אדום: ויהי לוטן לוטן ולוי אחתו
תמנע: ואלה בני שובל עלון ומנחת ואבל שפו ואונם:
ואלה בני צבעון איה וענה הוא ענה אשר מצא את הימים
במדבר בהיותו רעה את אתנות צבעון אביו: ואלה בני
ענה דישן ואהליבמה בת ענה: ואלה בני דישן חמדן ואשבן
ויתרן וכרן: אלה בני אצר בלהן וזעון וענן: אלה בני
דישן עוץ וארן: אלה אלופי החרי אלוף לוטן אלוף שובל
אלוף צבעון אלוף ענה: אלוף דישן אלוף אצר אלוף דישן
אלה אלופי חרי לאלפיהם בארץ שעיר: ואלה מלכו בארץ
אדום לפני מלוך מלך לבני ישראל: ויבא בלע בן בעור
ושם עיר נחביו: ויבא בלע בן בעור ויגוע ויגוע תחת
בלע יובב בן זרח מבצרה: ויבא יובב בן זרח ויגוע ויגוע
תחת יובב חושם מארץ התימני: ויבא חושם ויגוע ויגוע
תחת חושם הדד בן בדד המכה מדין בשדה מואב שם עיר
עוית: ויבא הדד ויגוע ויגוע תחת הדד שמלה מן משרקה:
ויבא שמלה ויגוע ויגוע תחת שמלה שאול מרחבות הנהר:
ויבא שאול ויגוע ויגוע תחת שאול בעל חנן בן עכבור:
ויבא בעל חנן בן עכבור ויגוע ויגוע תחת בעל חנן הדר
ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב: ויגוע הדר
ואלה אלופי עשו למשפחתם לפי מקומם בשמתם אלוף
אלוה אלוף יתת אלוף אהליבמה אלוף אלה אלוף פינון
אלוף קנז אלוף תימן אלוף מבצר אלוף מגדיאל אלוף עירם
אלה אלופי אדום לשבתם בארץ אחוזתם הוא עשו אבי אדום:

י וישב

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: אלה תולדות
יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן
והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו ויביא
יוסף את דבתם רעה אל אביהם: וישראל אהב את יוסף
מכל בניו כי בן זקונים הוא ועשה לו כתנת פסים:
וראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אתו
ולא יכלו דברו לשלם: ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו
ויוסיפו עוד שנא אתו: ויאמר אליהם שמעו נא החלום
הזה אשר חלמתי: והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך
השדה והנה תקם אלמתי וגם נצבה ותסבנה אלמתיכם
ותשתחוינה לאלמתי: ויאמרו אחיו המלוך תמלך עלינו
אם משול תמשל בנו ויוסיפו עוד שנא אתו על חלמותיו
ועל דבריו: ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו
ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח
ואחד עשר כוכבים משתחוים לי: ויספר אל אביו
ואל אחיו ויגער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה
אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך
ארצה: וקנאו בו אחיו והאביו שמר את הדבר: ואחיו
הלכו לרעות את צאן אביהם בשכם: ויאמר ישראל אל
יוסף הלא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר
לו הנני: ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת
שלום הצאן והשיבני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא
שכמה: וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש
לאמר מה תבקש: ויאמר את אחי אנכי מבקש הגידה נא
לי איפה הם רעים: ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי
אמרים נלכה דתינה וילך יוסף אחרי אחיו וימצאם
בדתינה: ויראו אתו מרחק ובטרם יקרב אליהם ויתנכלו
אתו להמיתו: ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות
הזה בא: ועתה לכו ונהרגהו ונשלכהו בבור אחד ואמרנו
חיה רעה אכלתהו ונראה מה יהיו חלמתיו: ויהי כאשר
בא יוסף אל אחיו ויפשיטו את יוסף את כתנתו כתנת
הפסים אשר עליו: ויקחהו ויטלהו הבורה והבור רק
אין בו מים: וישבו לאכל לחם ישאו עיניהם וירא
והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נשאים
נכאת וצרי ולט הולכים להורידם מצרים: ויאמר יהודה
אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו:
לכו ונמכרנו לגוי הזה ויד אל תהי בו כי אחינו בשרנו
הוא וישמעו אחיו: ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו
ויעלו את יוסף מן הבור ויתנו את יוסף לישמעאלים
בעשרים כסף ויביאו את יוסף מצרים: וישב ראובן אל
הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו: וישב אל
אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני בא: ויקחו את
כתנת יוסף וישחטו שעיר עזים וטבלו את הכתנת בדם:
ושלחו את כתנת הפסים ויביאו אל אביהם ויאמרו זאת
מצאנו הכר נא הכתנת בנך הוא אם לא: ויכרה ויאמר
כתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף: ויקרע
יעקב שמלתיו ויתן שק במתניו ויתאבל על בנו ימים
רבים: ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו ויאבה להנחם
ויאמר כי אל אבל אל בני כי אם ירד אל שאולה אבי
ויבכו אתו אביו: ומדינים מכרו אתו אל מצרים לפוטיפר
סריס פרעה שר הטבחים: ויהי בעת ההיא וירד יהודה
מאת אחיו ויט עד איש עדלמי ושמו חירה: וירא שם
יהודה בת איש כנעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה:
ותהר ותלד בן ויקרא שמו ער: ותהר עוד ותלד בן
ותקרא שמו אונן: ותסף עוד ותלד בן ותקרא שמו שלה
והיה בכזיב בלדתה אתו: ויקח יהודה לער בכרו אשה
ושמה תמר: ויהי ער בכור יהודה רע בעיני יהוה
וימיתהו יהוה: ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך
ויבם אתה והקם זרע לאחיך: וידע אונן כי לו לא יהיה
הזרע והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה לבלתי
נתן זרע לאחיו: ורע בעיני יהוה אשר עשה וימת גם
אתו: ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך
עד שלה בני כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו וילך תמר
ותשב בית אביה: ותרב הימים ותמת בת שוע אשת יהודה
וינחם יהודה ויעל אל גזזי צאנו הוא וחירה רעהו
העדלמי תמנתה: ויגד לתמר לאמר הנה חמיך עלה תמנתה
לגז צאנו: ותסר בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעיף
ותתעלף ותשב בפתח עינים אשר על דרך תמנתה כי
ראתה כי גדל שלה והיא לא נתנה לו לאשה: ותרא
יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה: ויט אליה אל
הדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך כי לא ידע כי כלתו
הוא ותאמר מה תתן לי כי תבוא אלי: ויאמר אני אשלח
גדי עזים מן הצאן ותאמר אם תתן ערבון עד שלחך:
ויאמר מה הערבון אשר אתן לך ותאמר חתמך ופתילך
ומטך אשר בידך ויתן לה ויבא אליה ותהר לו: ותקם
ותלך ותסר צעיפה מעליה ותלבש בגדי אלמנותה:
ויהי כשלש חדשים ותגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך
וגם הנה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוצאוה ותשרף:
היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה
אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר נא חתמת ופתיל ומטה
אלה: ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על כן לא נתתיה
לשלה בני ולא יסף עוד לדעתה: ויהי בעת לדתה והנה
תאומים בבטנה: והיה בלדתה ויתן יד ותקח המילדת
ותקשר על ידו שני לאמר זה יצא ראשונה: והיה כאשר
השיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה פרצת עליך פרץ
ויקרא שמו פרץ: ואחר יצא אחיו אשר על ידו שני
ותקרא שמו זרח:

יא וישלח

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר
שדה אדום: וצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו
כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה:
ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד
לאדני למצא חן בעיניך: וישבו המלאכים אל יעקב
לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע
מאות איש עמו: ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את
העם אשר עמו והצאן והבקר והגמלים לשני מחנות:
ויאמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה
המחנה הנשאר לפליטה: ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם
ואלהי אבי יצחק יהוה האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך
והיטיבה עמך: קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר
עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה
הייתי לשני מחנות: הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי
ירא אנכי אתו פן יבא והכני אם על בנים: ואתה אמרת
היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא
יספר מרב: ויהי שם הלון בעצם היום ההוא ויקח מן
הבא בידו מנחה לעשו אחיו: עזים מאתים ותישים
עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים: מיניקות שלשים
גמלים מלאות עם בניהן ארבעים פרות ששים ופרים
עשרה אתנות עשרים ועשרה עירים: ויתן ביד עבדיו
עדר עדר לבדו ויאמר אל עבדיו עברו לפני והרוח
תשימו בין עדר לעדר: ויצו את הראשון לאמר כי יפגשך
עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה ואי זה תלך ולמי אלה
לפניך: ואמרת לעבדך יעקב מנחה הוא שלחה לאדני
לעשו והנה גם הוא אחרינו: ויצו גם את השני גם את
השלישי גם את כל הולכים אחרי העדרים לאמר כדבר
הזה תדברון אל עשו בהמצאכם אתו: ואמרתם גם הנה
עבדך יעקב אחרינו כי אמר אכפרה פניו במנחה
הולכת לפני ואחר כן אראה פניו אולי ישא פני:
ותעבר המנחה על פניו והוא לן בלילה הוא בתוך
המחנה: ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת
שתי שפחותיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר
יבק: ויקחם ויעבירם את הנחל ויעבר את אשר לו:
ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר:
וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך
יעקב בהאבקו עמו: ויאמר שלחני כי עלה השחר
ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני: ויאמר אליו מה
שמך ויאמר יעקב: ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך
כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל:
ויאל יעקב הגד נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי
ויברך אתו שם: ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי
ראיתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי: ויזרח לו
השמש כאשר עבר את פניאל והוא צלע על ירכו:
על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על
כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב בגיד
הנשה:

יב ויעקב

ויעקב נשא עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע
מאות איש ויחלק את הילדים על לאה ועל רחל ועל
שתי השפחות: ויתן את השפחות ואת ילדיהן ראשנה
ולאה וילדיה אחרנית ורחל ויוסף אחרנים: והוא עבר
לפניהם השתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו:
וירץ עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו וישקהו
ויבכו: וישא עיניו וירא את הנשים והילדים ויאמר
מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן אלהים את עבדך:
ותגשנה שפחות הנה הן וילדיהן ותשתחוין: וגם
תגשנה לאה וילדיה ואחר נגשו יוסף ורחל ויתיצבו:
ויאמר מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי ויאמר למצא
חן בעיני אדני: ויאמר עשו יש לי רב אחי יהי לך
אשר לך: ויאמר יעקב אל אל נא אם נא מצאתי חן
בעיניך ולקחת מנחתי מידי אשר על כן ראיתי פניך
כראות פני אלהים ותרצני: קח נא את ברכתי אשר
הבאת לך כי חנני אלהים וכי יש לי כל ויפצר בו
ויקח: ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך: ויאמר אליו
אדני ידע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי
ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן: יעבר נא אדני
לפני עבדו ואנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני
ולרגל הילדים עד אבא אל אדני שעירה: ויאמר עשו
אציגה נא עם העם אשר אתי ויאמר למה זה אמצא חן
בעיני אדני: וישב עשו ביום ההוא דרכו שעירה:
ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות
על כן קרא שם המקום סכות: ויבא יעקב שלם עיר
שכם אשר בארץ כנען בבאו מפדן ארם ויחן
את פני העיר: ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו
מיד בני חמור אבי שכם במאה קשיטה: ויצב שם מזבח
ויקרא לו אל אלהי ישראל:

יג ותצא

ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב לראות בבנות
הארץ: וירא אתה שכם בן חמור החוי נשיא הארץ ויקח
אתה וישכב אתה ויענה: ותדבק נפשו בדינה בת יעקב
ויאהב את הנערה וידבר על לב הנערה: ויאמר שכם
אל חמור אביו לאמר קח לי את הילדה הזאת לאשה:
ויעקב שמע כי טמא את דינה בתו והבניו היו עמו
בשדה וחרש יעקב עד בואם: ויצא חמור אבי שכם
אל יעקב לדבר אתו: ובני יעקב באו מן השדה כשמעם
ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד כי נבלה עשה בישראל
לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה: וידבר חמור אתם לאמר
שכם בני חשקה נפשו בבתכם תנו נא אתה לו לנשים:
והתחתנו את בנתינו תתנו לנו ואת בנתינו תקחו לכם:
ואתם תשבו אתנו והיה הארץ לפניכם שבו ורעו והתרו
בה: ויאמר שכם אל אביה ואל אחיה אמצא חן בעיניכם
ואשר תאמרו אלי אתן: הרבו מאד מהר ומתת
ותנו לי את הנערה לאשה: ויענו בני יעקב את שכם
ואת חמור אביו בדבר אשר דבר את דינה אחתם:
ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת אתנו
את אחתנו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה הוא לנו:
אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמונו להמול לכם
כל זכר: ונתנו את בנתינו לכם ואת בנתיכם נקח לנו
ונשבנו אתכם והיינו לעם אחד: ואם לא תשמעו אלינו
להמול ולקחנו את בתנו והלכנו: וטוב דברם בעיני
חמור ובעיני שכם בן חמור: ולא אחר הדבר הזה כי
חפץ בבת יעקב והוא נכבד מכל בית אביו: ויבא חמור
ושכם בנו אל שער עיר מולדתם לאמר: אנשים
אלה שלמים הם אתנו ויחיו בארץ וישחרו אתה והנה
הארץ רחבת ידים את בנתם נקח לנו לנשים ואת
בנתינו נתן להם: אך בזאת יאתו לנו לשבת אתנו
להיות לעם אחד בהמול לנו כל זכר כאשר הם נמולים:
מקנהם וקנינם והבהמה כל אשר לו הלא לנו הם
אך נאותה להם ויישבו אתנו: ויהי ביום
השלישי בהיותם כאבים ויקחו שני בני יעקב שמעון
ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו על העיר בבטח
וכל זכר הרגו: ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי
חרב ויקחו את דינה מבית שכם ויצאו: בני יעקב
באו על החללים ויבזו העיר אשר טמאו אחותם:
צאנם ובקרם וחמרם וכל אשר בעיר ואשר בשדה לקחו:
וכל חילם וכל טפם ונשיהם שבו וכל אשר בבית:
ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אתי להבאיש
אתי בישב הכנעני והפרזי ואני מתי מספר ונאספו
עלי והכו אתי ונשמדתי אני וביתי: ויאמרו הלזונה
יעשה את אחתנו:

יד ויאמר

ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם
ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בברחך מפני עשו
אחיך: ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו
את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו
שמלתיכם: ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח
לאל העונה אתי ביום צרתי והיה אתי בדרך אשר
הלכתי: ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר
סביבתיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב: ויבא יעקב
לוז אשר בארץ כנען הוא בית אל הוא ואנשים אשר
עמו: ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל כי
שם נגלו אליו אלהים בברחו מפני אחיו: ותמת דבורה
מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון
ויקרא שמו אלון בכות: ויראה אלהים אל יעקב עוד
בבאו מפדן ארם ויברך אתו: ויאמר לו אלהים
שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה
שמך ויקרא שמו ישראל: ויאמר לו אני אל שדי פרה
ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלציך יצאו:
והארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתנה ולזרעך
אחרי אתן את הארץ: ויעל מעליו אלהים בדבר אשר
דבר אתו: ויצב יעקב מצבה בדבר אשר דבר אתו
אלהים מצבת אבן ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן:
ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר אתו אלהים
שם בית אל: ויסעו מבית אל ויהי עוד כברת הארץ
לבוא אפרתה ותלד רחל ויקשה בלדתה: ויהי בהקשותה
בלדתה ותאמר לה המילדת אל תיראי כי גם זה לך בן:
ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני
ואביו קרא לו בנימין: ותמת רחל ותקבר בדרך
אפרתה הוא בית לחם: ויצב יעקב מצבה על קברתה
הוא מצבת קבר רחל עד היום: ויסע ישראל
ויט אהלה מעבר למגדל עדר: ויהי בשכן ישראל
בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את בלהה פלגש אביו
וישמע ישראל ויהי בני יעקב שנים עשר: בני לאה
בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולן:
בני רחל יוסף ובנימין: ובני בלהה שפחת רחל דן
ונפתלי: ובני זלפה שפחת לאה גד ואשר אלה בני
יעקב אשר ילד לו בפדן ארם: ויבא יעקב
אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע אשר בה גר אברהם
ויצחק: ויהי ימי יצחק מאת שנה ועשרים שנה: ויגוע
יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו
עשו ויעקב בניו: ואלה תולדות עשו הוא אדום: עשו לקח
את נשיו מבנות כנען את עדה בת אילון החתי ואת אהליבמה
בת ענה בת צבעון החוי: ואת בסמת בת ישמעאל אחות
נבית: ותלד עדה לעשו את עליפז ובשמת ילדה את רעואל:
ואהליבמה ילדה את יעוש ואת יעלם ואת קרח אלה בני
אהליבמה בת ענה בת צבעון אשת עשו: ואלה בני עליפז
בכר עשו תימן ואומר צפו וקנז: ותמנע היתה פלגש
לעליפז בן עשו ותלד לעליפז את עמלק אלה בני עדה
אשת עשו: ואלה בני רעואל נחת וזרח שמה ומזה אלה
היו בני בשמת אשת עשו: ואלה היו בני אהליבמה בת
ענה בת צבעון אשת עשו ותלד לעשו את יעוש ואת
יעלם ואת קרח: אלה אלופי בני עשו בני עליפז בכר
עשו אלוף תימן אלוף אומר אלוף צפו אלוף קנז:
אלוף קרח אלוף געתם אלוף עמלק אלה אלופי
עליפז בארץ אדום אלה בני עדה: ואלה בני רעואל
בן עשו נחת אלוף זרח שמה אלוף מזה אלה אלופי
רעואל בארץ אדום אלה בני בשמת אשת עשו:
ואלה בני אהליבמה בת ענה אשת עשו אלוף יעוש
אלוף יעלם אלוף קרח אלה אלופי אהליבמה בת ענה
אשת עשו: אלה בני עשו ואלה אלופם הוא אדום:
ואלה בני שעיר החרי יושבי הארץ לוטן ושובל
וצבעון וענה: ודישן ואצר ודישן אלה אלופי
החרי בני שעיר בארץ אדום: ויהי לוטן לוטן ולוי
אחתו תמנע: ואלה בני שובל עלון ומנחת ואבל שפו
ואונם: ואלה בני צבעון איה וענה הוא ענה אשר
מצא את הימים במדבר בהיותו רעה את אתנות צבעון
אביו: ואלה בני ענה דישן ואהליבמה בת ענה:
ואלה בני דישן חמדן ואשבן ויתרן וכרן: אלה בני
אצר בלהן וזעון וענן: אלה בני דישן עוץ וארן:
אלה אלופי החרי אלוף לוטן אלוף שובל אלוף
צבעון אלוף ענה: אלוף דישן אלוף אצר אלוף דישן
אלה אלופי חרי לאלפיהם בארץ שעיר: ואלה מלכו
בארץ אדום לפני מלוך מלך לבני ישראל: ויבא בלע
בן בעור ושם עיר נחביו: ויבא בלע בן בעור ויגוע
ויגוע תחת בלע יובב בן זרח מבצרה: ויבא יובב
בן זרח ויגוע ויגוע תחת יובב חושם מארץ התימני:
ויבא חושם ויגוע ויגוע תחת חושם הדד בן בדד
המכה מדין בשדה מואב שם עיר עוית: ויבא הדד
ויגוע ויגוע תחת הדד שמלה מן משרקה: ויבא
שמלה ויגוע ויגוע תחת שמלה שאול מרחבות הנהר:
ויבא שאול ויגוע ויגוע תחת שאול בעל חנן בן עכבור:
ויבא בעל חנן בן עכבור ויגוע ויגוע תחת בעל חנן
הדר ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב:
ויגוע הדר ואלה אלופי עשו למשפחתם לפי מקומם
בשמתם אלוף אלוה אלוף יתת אלוף אהליבמה
אלוף אלה אלוף פינון אלוף קנז אלוף תימן
אלוף מבצר אלוף מגדיאל אלוף עירם אלה
אלופי אדום לשבתם בארץ אחוזתם הוא עשו אבי אדום:

ט ויאמר

ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם
ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בברחך מפני עשו
אחיך: ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו
את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו
שמלתיכם: ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח
לאל העונה אתי ביום צרתי והיה אתי בדרך אשר
הלכתי: ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים
אשר סביבתיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב: ויבא יעקב
לוז אשר בארץ כנען הוא בית אל הוא ואנשים אשר
עמו: ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל כי
שם נגלו אליו אלהים בברחו מפני אחיו: ותמת דבורה
מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון
ויקרא שמו אלון בכות: ויראה אלהים אל יעקב עוד
בבאו מפדן ארם ויברך אתו: ויאמר לו אלהים
שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה
שמך ויקרא שמו ישראל: ויאמר לו אני אל שדי פרה
ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלציך יצאו:
והארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתנה ולזרעך
אחרי אתן את הארץ: ויעל מעליו אלהים בדבר אשר
דבר אתו: ויצב יעקב מצבה בדבר אשר דבר אתו
אלהים מצבת אבן ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן:
ויקרא יעקב את שם המקום אשר דבר אתו אלהים
שם בית אל: ויסעו מבית אל ויהי עוד כברת הארץ
לבוא אפרתה ותלד רחל ויקשה בלדתה: ויהי בהקשותה
בלדתה ותאמר לה המילדת אל תיראי כי גם זה לך בן:
ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני
ואביו קרא לו בנימין: ותמת רחל ותקבר בדרך
אפרתה הוא בית לחם: ויצב יעקב מצבה על קברתה
הוא מצבת קבר רחל עד היום: ויסע ישראל
ויט אהלה מעבר למגדל עדר: ויהי בשכן ישראל
בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את בלהה פלגש אביו
וישמע ישראל ויהי בני יעקב שנים עשר: בני לאה
בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולן:
בני רחל יוסף ובנימין: ובני בלהה שפחת רחל דן
ונפתלי: ובני זלפה שפחת לאה גד ואשר אלה בני
יעקב אשר ילד לו בפדן ארם: ויבא יעקב
אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע אשר בה גר אברהם
ויצחק: ויהי ימי יצחק מאת שנה ועשרים שנה: ויגוע
יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו
עשו ויעקב בניו: ואלה תולדות עשו הוא אדום: עשו לקח
את נשיו מבנות כנען את עדה בת אילון החתי ואת אהליבמה
בת ענה בת צבעון החוי: ואת בסמת בת ישמעאל אחות
נבית: ותלד עדה לעשו את עליפז ובשמת ילדה את רעואל:
ואהליבמה ילדה את יעוש ואת יעלם ואת קרח אלה בני
אהליבמה בת ענה בת צבעון אשת עשו: ואלה בני עליפז
בכר עשו תימן ואומר צפו וקנז: ותמנע היתה פלגש
לעליפז בן עשו ותלד לעליפז את עמלק אלה בני עדה
אשת עשו: ואלה בני רעואל נחת וזרח שמה ומזה אלה
היו בני בשמת אשת עשו: ואלה היו בני אהליבמה בת
ענה בת צבעון אש

וַיִּקְרָא עֶזְרָא הַסֹּפֵר לְבָרֵךְ אֶת־יְהוָה הָאֱלֹהִים הַגָּדוֹל וְעָנוּ כָל־הָעָם אֲמֵן אֲמֵן בְּמֹרָאֹתָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה אַפַּיִם אָרְצָה׃ וְיֵשׁוּעַ בָּנִי וַיָּמִין וְשַׁבְּתַי הוֹדִיָּה מַעֲשֵׂיָה וּקְלִיטָא עַזַּרְיָה יוֹזָבָד חָנָן פְּלָיָה הַלְוִיִּם מְבִינִים אֶת־הָעָם לַתּוֹרָה וְהָעָם עֹמְדִים׃ וַיִּקְרְאוּ בַּסֵּפֶר בַּתּוֹרַת הָאֱלֹהִים מְפֹרָשׁ וְשׂוֹם שֶׂכֶל וַיָּבִינוּ בַּמִّקְרָא׃ וַיֹּאמֶר נְחֶמְיָה הַתִּרְשָׁתָא וְעֶזְרָא הַסֹּפֵר וְהַלְוִיִּם הַמְבִינִים אֶת־הָעָם לְכָל־הָעָם יוֹם קָדוֹשׁ הוּא לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ אַל־תִּתְאַבְּלוּ וְאַל תִּבְכּוּ כִּי בֹכִים כָּל־הָעָם כְּשָׁמְעָם אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה׃ וַיֹּאמֶר לָהֶם לְכוּ אִכְלוּ מַשְׁמַנִּים וּשְׁתוּ מַתְעַמִּים וְשַׁלְּחוּ מָנוֹת לַאֲשֶׁר לֹא נָכוֹן לוֹ כִּי קָדוֹשׁ הַיּוֹם לַאֲדֹנֵינוּ וְאַל־תֵּעָצְבוּ כִּי חֶדְוַת יְהוָה הִוא מָעֻזְּכֶם׃ וְהַלְוִיִּם מַשְׁתִּקִים לְכָל־הָעָם לֵאמֹר הַיּוֹם קָדוֹשׁ וְאַל תֵּעָצֵבוּ׃ וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וּלְשַׁלֵּחַ מָנוֹת וְלַעֲשׂוֹת שִׂמְחָה גְּדוֹלָה כִּי הֵבִינוּ בַּדְּבָרִים אֲשֶׁר הוֹדִיעוּם׃ וַיִּקָּבֵץ הָעָם כְּאִישׁ אֶחָד אֶל־רְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר־הַמָּיִם וַיֹּאמְרוּ לְעֶזְרָא הַסֹּפֵר לְהָבִיא אֶת־סֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ וַיָּבִיא עֶזְרָא הַכֹּהֵן אֶת־הַתּוֹרָה לִפְנֵי הַקָּהָל מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה וְכֹל שֹׁמֵעַ בְּשֵׂכֶל בְּיוֹם אֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי׃ וַיִּקְרָא בָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר־הַמַّיִם מִן־הָאוֹר עַד־הַחֲצִי לִפְנֵי הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה וְהַמְּבִינִים וְאָזְנֵי כָל־הָעָם אֶל־סֵפֶר הַתּוֹרָה׃ וַיַּעֲמֹד עֶזְרָא הַסֹּפֵר עַל־מִגְדַּל־עֵץ אֲשֶׁר עָשׂוּ לַדָּבָר וַיַּעֲמֹד אֶצְלוֹ מַתִּתְיָה וְשֶׁמַע וַעֲנָיָה וּאוּרִיָּה וְחִלְקִיָּה וּמַעֲשֵׂיָה בִּימִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ פְּדָיָה מִישָׁאֵל וּמַלְכִּיָּה וַחֲשֻׁם וַחֲשְׁבַּדָּנָה זְכַרְיָה מְשֻׁלָּם׃ וַיִּפְתַּח עֶזְרָא הַסֹּפֵר הַסֵּפֶר לְעֵינֵי כָל־הָעָם כִּי מֵעַל כָּל־הָעָם הוּא וּכְפִתְחוֹ עָמָדוּ כָּל־הָעָם׃ וַיְבָרֶךְ עֶזְרָא אֶת־יְהוָה הָאֱלֹהִים הַגָּדוֹל וַיַּעֲנוּ כָל־הָעָם אֲמֵן אֲמֵן בְּמֹרְאֹתָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה אַפַּיִם אָרְצָה׃ וְיֵשׁוּעַ וּבָנִי וְשֵׁרֵבְיָה יָמִין עַקּוּב שַׁבְּתַי הוֹדִיָּה מַעֲשֵׂיָה קְלִיטָא עַזַּרְיָה יוֹזָבָד חָנָן פְּלָיָה הַלְוִיִּם מְבִינִים אֶת־הָעָם לַתּוֹרָה וְהָעָם עֹמְדִים׃ וַיִּקְרְאוּ בַּסֵּפֶר בַּתּוֹרַת הָאֱלֹהִים מְפֹרָשׁ וְשׂוֹם שֶׂכֶל וַיָּבִינוּ בַּמִّקְרָא׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם נְחֶמְיָה הַתִּרְשָׁתָא וְעֶזְרָא הַכֹּהֵן הַסֹּפֵר וְהַלְוִיִּם הַמְבִינִים אֶת־הָעָם לְכָל־הָעָם הַיּוֹם קָדוֹשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ אַל־תִּתְאַבְּלוּ וְאַל־תִּבְכּוּ כִּי מִבְכִּים כָּל־הָעָם כְּשָׁמְעָם אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ אִכְלוּ מַשְׁמַנִּים וּשְׁתוּ מַתְעַמִּים וְשַׁלְּחוּ מָנוֹת לַאֲשֶׁר לֹא־נָכוֹן לוֹ כִּי קָדוֹשׁ הַיּוֹם לַאֲדֹנֵינוּ וְאַל־תֵּעָצֵבוּ כִּי חֶדְוַת יְהוָה הִוא מָעֻזְּכֶם׃ וְהַלְוִיִּם מַשְׁתִּקִים לְכָל־הָעָם לֵאמֹר הַיּוֹם קָדוֹשׁ וְאַל תֵּעָצֵבוּ׃ וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וּלְשַׁלֵּחַ מָנוֹת וְלַעֲשׂוֹת שִׂמְחָה גְּדוֹלָה כִּי הֵבִינוּ בַּדְּבָרִים אֲשֶׁר הוֹדִיעוּם׃ וַיִּקָּבֵץ הָעָם כְּאִישׁ אֶחָד אֶל־רְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר־הַמַّיִם וַיֹּאמְרוּ לְעֶזְרָא הַסֹּפֵר לְהָבִיא אֶת־סֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ וַיָּבִיא עֶזְרָא הַכֹּהֵן אֶת־הַתּוֹרָה לִפְנֵי הַקָּהָל מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה וְכֹל שֹׁמֵעַ בְּשֵׂכֶל בְּיוֹם אֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי׃ וַיִּקְרָא בָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר־הַמַّיִם מִן־הָאוֹר עַד־הַחֲצִי לִפְנֵי הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה וְהַמְּבִינִים וְאָזְנֵי כָל־הָעָם אֶל־סֵפֶר הַתּוֹרָה׃ וַיַּעֲמֹד עֶזְרָא הַסֹּפֵר עַל־מִגְדַּל־עֵץ אֲשֶׁר עָשׂוּ לַדָּבָר וַיַּעֲמֹד אֶצְלוֹ מַתִּתְיָה וְשֶׁמַע וַעֲנָיָה וּאוּרִיָּה וְחִלְקִיָּה וּמַעֲשֵׂיָה בִּימִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ פְּדָיָה מִישָׁאֵל וּמַלְכִּיָּה וַחֲשֻׁם וַחֲשְׁבַּדָּנָה זְכַרְיָה מְשֻׁלָּם׃ וַיִּפְתַּח עֶזְרָא

ליקוטי הלכות

הלכות מקוואות

הלכה ב

[ב] ומה שאמרו חכמים שלא יטבול אדם בכלי אבן אלא אם כן הוא מחובר לקרקע, אין הכוונה שיהא מחובר לקרקע ממש, אלא הכוונה שיהא מונח בתוך הקרקע, ואם הוא מונח בתוך הקרקע אינו צריך שיהא מחובר לקרקע ממש

הרבי ר' שמואל שאכר דער טוידענפעלד נמ"ל

צריכין לשבור את כחות הטומאה שיש לנו ח"ו, כי האדם בעצמו עדיין אינו מסכים כולו למלכות הקב"ה כי איננו בטל כולו לד' כי נמצאים בו עדיין כחות שאינם בטלים ומבוטלים נגד רצון הקב"ה וצריך לשבור אותן, וע"י התרועה הוא שוברם, וכשמעם זאת נתעוררו לבכי".

והנה החת"ם כ' דיום תרועה שפירושו יום יבבא היינו בכיה מחקיים גם כשישראל עושין רצונו של מקום, הגם דבפשוטו קאי על הבכי' שהאדם צריך להתעורר בהריעו תרועת המלוכה, ולשאול את עצמו שאלת הקיסר אי מלכא תגא עד השתא אמאי לא אתית לגבאי, אבל אפי' אם ישראל עושין רש"מ שייך ענין הבכי' על מה שהגויים עדיין אינם מצטרפין למלכותו של הקב"ה, כי הטבע היא שבן המלך שמח מאד ביום גנוסיא של אביו המלך, אבל אם יודע שיש איזו מדינה שמורדין בו זה כואב לו מאד, ושמחה תקועה בלבו מצד אחד על יום גנוסיא של מלכות אביו, ועצר מצד השני שישנם כאלו שאינם מצטרפים למלכותו, והמלך ברחותו לעצר בנו אומר בלבו כביכול הלא בני מקבל על עצמו עול מלכותו וזה כבר כדאי ומספיק לי ועל שאר האומות הוא שוחק וכמאמר הכ' (תהלים ב') יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו וגו' בני אחה אני היום ילידתיך וגו' תרועם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם, כי המלך חושב בעצמו, לי די שבניי מכירין מלכותי ושמח בזה, ואם ח"ו לפעמים גם בניו אינן מכירין במלכותו אז ח"ו יש צער גדול לפניו.

ואז בזמן עזרא הגם שישראל שבו מהגולה קבלו ברצון מלכותו עליהם אבל בכו על אשר אין כל העולם כולו עדיין מכירין במלוכה, והגוים אמרו להם הסו כי הקב"ה שמח בכם, ואם הקב"ה שמח גם אתם צריכין להיות בשמחה כי חדות ה' היא מעוזכם.

ג] **ושם** נזכר שהגוים אמרו להם אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו, ובגמ' בילה (טו:) דרשוהו למי שלא הכין וכו' עיי"ש, והנה ענין משלוח מנות מצינו בפורים ושם ביארו המפרשים הטעם, ובראש השנה ג"כ הענין הוא דכתיב (דברים י"ג כ') ויהי בישורן מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, ועי' רש"י שם ד"א בהתאסף בהתאספם יחד בחבורה אחת ושלום ביניהם הוא מלכם ולא כשיש מחלוקת ביניהם עכ"ל, שכשיש אחדות בין ישראל השכינה שורה בתוכם, ואגודתו על ארץ יסדה, וכדכ' ותרועת מלך בו, כשיש ריעות אז מלכם בהם, וכמו שפי' המפרשים אשרי העם יודעי תרועה מלשון ריעות, ולכן אי' בשם האריז"ל שאחר התקיעת ירמה הבעל תוקע והעולם שיהי' ביניהם אהבה ואחדות וזה ענין גדול מאד.

ולכן אמרו להם הגוים כי חדות ה' היא מעוזכם וכו' ושלחו מנות לאין נכון לו שיתחברו אחד עם חברו כי עי"ז מתקיימת בהם מלכותו של הקב"ה, ורמזו להם בזה שאם יהי' אחדות גמורה ביניהם אז יתקיים הבית הזה לעד, כי הבית שני חרב בשביל שנאת חינם, ורמזו להם הגוים שהגם שהם רואים שאין זה הבית המקווה ולכן הם בוכים אעפ"כ אם יתאחדו בלב אחד אז יזכו שהבית הזה תגא תורה כי יתלבש בו הבית השלישי העליון בגשמה בתוך הגוף, [כי אי' בספה"ק שהבית השלישי יהי' כלול מבית הא' והבית הב', דהיינו התלוייות יהי' הבית הב' והפנימיות הבית הא'], וע"ז הזהירום

אל תעלבו וגו' ושלחו מנות לאין נכון וע"י הריעות יתקיים המלכות ומביא שני יעשה בית השלישי.

ועיקר בנין המקדש תלוי באחדותם של ישראל וכן מצינו שבנין המקדש היו צריכין לדין לבור וקהל שעניינו הצירוף והאחדות של כל קהל ישראל, ולכן כתיב בבנין בית ראשון (מלכים א' ח' א') אז יקהל שלמה וגו' ונקהלו אל המלך שלמה בירח האיתנים, וכן במשכן כ' (שמות ל"ה א') ויקהל משה את כל עדת בנ"י וכו' לעות להם על מלאכת המשכן כי זה הוא יסוד המשכן והמקדש האחדות שביניהם, והמשכן הי' עומד על האדנים שבתו משקליהם של ס' רבוא שהם כל כלל ישראל וזהו יסוד המשכן, ולכן בבנין המקדש אמרו להם להשומרונים והכותים (עזרא ד' ג') לא לכם ולנו לבנות בית לה' אלקינו ואין לכם חלק וצדקה וזכרון בירושלים, כי כל אלו שאין להם שייכות עם הקהל אם מצטרפין עמהם הם מפריעין להאחדות, וכמו שצריכין כל ישראל להכלל באחד בלב אחד כדי שיהי' ביניהם אחדות כמו כן צריכין מאד להזהר להאחד רק עם אותן שצריך להתאחד עמהם ולא עם אותן שאסור להתחבר עמהם כי זה מפריע האחדות, וכדאי' בזוה"ק על אהרן הכהן אוהב שלום ורודף שלום שהוא שמר על כלל ישראל שלא יכנס ביניהם מי שאינו שייך שם דהיינו הערב רב, והוא הבדילם מעל בנ"י כדי לשמור על אחדותו, כי ע"י שנתפרדו מבנ"י יכלו בנ"י להתאחד.

ד] **ואפשר** שכוונו עוד הגוים באמרם לבנ"י שלא יבכו וכו' ואמרו להם שישלחו מנות לאין נכון לו, כי החת"ם פירש שבכו על אשר אין המלוכה ניכרת עדיין אצל אומות העולם, והנה לעתיד לבא כתיב אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לעבדו שכם אחד, והתגאי לזה הוא שישראל יתאחדו בלב שלם ועי"ז ישפיעו שאפי' אוה"ע ישובו, ואז תהי' התרועה תרועה של שמחה ולא יצטרכו לבכות, כי כל הכוחות המנגדים יתבטלו וכל אשר יש לו שייכות להקדושה יתאחד בקדושה, כי ע"י שכולם יתאחדו באמת אז כל מקום שנמצא שם איזה ניצוץ קדושה בעולם יתאחד ויוכלל בהם, וממילא אותן שנתייבשו ואין בהן לחלוחית קדושה יאבדו ואז יהי' הבירור.

והתחלת האחדות צריכה להתחיל אצל האדם בעצמו שהוא יאחד את כל כחותיו להשי"ת ולהפריד כל כחות המפריעין, והאחדות האמיתי יכול להיות באדם רק כשהוא דבוק בה', כי האדם מורכב מכל מיני כחות, ועיקר האדם הוא הנילון אלקי אשר בקרבו, והוא צריך לראות שיהי' שלום בין הנילון אלקי שבו ובין השי"ת ולהסיר כל המונעין את השלום הזה, ואצל ישראל אפי' הגוף שלהם יכול להכלל בקדושה כאשר האריך בזה הרה"ק בעל החניא זי"ע בריש ספרו שגוף של ישראל הוא מנוגה ושל אוה"ע הוא מג' קליפות הטמאות שאינו יכול להכלל בקדושה אבל נוגה יכול להכלל בקדושה הגם שאינו קדוש וכל הבהמות וחיות עהורות הנמשכות מנוגה ג"כ אינם קדושים אבל טומאה ג"כ אין בהם ויכולים להכלל בקדושה ע"י שמקריבין אותן כקרבן לד' או ע"י אכילה בקדושה, משא"כ בהמות טמאות וכו' ואוה"ע וכו' הנמשכין מג' קלי' הטמ' וכו' עיי"ש וכמו שאמרנו לעיל שלצורך האחדות צריך להפריד את המפריעין להאחדות ולא לכם ולנו לבנות בית לד' אלקינו כמו כן בנפש האדם עצמו צריך הוא

להפריד אותן המחשבות שיש להם שייכות לג' קלי' הטמאות ועי"ז לא יהי' פירוד בין הילוץ אלקי שבקרבנו לבין השי"ת ועי"ז יוכלל כל הגוף כולו בקדושה דהיינו כל דברי הרשות שאינם מגדים להקדושה יהיו כולם קדושים לה', והאדם המכריח ממנו את ערלת לבבו הנמשכת מג' קלי' הע' ועי"ז הוא נכלל כולו בקדושה הוא גורם בזה שכל אלו השייכים לילוץ שלו שיתאחדו עמו, והיות שכל יהודי נכלל בחבירו א"כ יכול איש יהודי אחד לגרום שכל העולם ישובו ולא רק כלל ישראל אלא מוחלין לו ולכל העולם כולו, וכל היכן שנמצא ילוץ קדוש בעולם מתאחד עמו ויכול להביא את התיקון השלם, ולריך רק להתחיל בעצמו זהו הדבר הראשון, כי כל מה שיש בעולם הגדול יש בעולם הקטן, בעולם הגדול, הפירוש של אחדות הוא בין אדם לחבירו, ובעולם הקטן הפירוש של אחדות הוא בין גוף והנפש, וקודם לריך להיות באחדות אצל עצמו ואח"כ יכול להיות באחדות עם חברו.

וזה שאה"כ והאמת והשלום אהבו (זכריי' ח)

כי אמת קודם לשלום, אמת מורה על זה שהאדם אינו סותר עצמו שזה היא ענין אמת שאינו משקר בלורתו כי לורת האדם מורה על עניינים גבוהים מאד והאדם לריך להתאים מעשיו עם לורתו שלא יהי' סתירה ביניהם עד שכל איבריו ירולו לעשות רצון קונם כמאה"כ (שה"ש ה') משכני אחריך נרוצה שאין שום כח המונע אותו מהקדושה והוא רץ אליה בכל איבריו וכמאמר דוד המע"ה (תהלים פ"ד ג') לבי ובשרי ירננו אל אל חי וזה נקרא אמת ואם חסר לו במדת האמת אז אין לו שלום עם עצמו וכמאה"כ (שם נ"ה ד') אין שלום בעצמי מפני חטאתי שהגוף והנפש אינם בשלום, וישנם אנשים כאלה שקודם רולים שיהי' להם אחדות עם זולתם ואח"כ עם עצמו אבל היא לא אצלם, אלא קודם יהי' הוא אמיתי בעצמו תוכו כברו ולא יסתיר א"ע, ואז יוכל להיות בשלום עם זולתו, ואחר שיהי' לו ג' דברים אלו האמ"ת והשלו"ם יושפע גם בכל העולם ענין זה התיקון וזה שאמר זכרי' (ח') כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו, דהיינו שיתהפכו כל הצומות ליו"ט אבל בתנאי שאמת ושלום אהבו כנ"ל.

ואחר שיש לו אחדות בעצמו לריך להתאחד עם כל איש ישראל כי כולן כנפש אחד ואמר הכ' (ויקרא י"ט י"ח) ואהבת לרעך כמוך אני ה' דהיינו שכל א' יש בו נילוץ אלקי חלק ה' עמו ולכן לריך להתאחד עמו, ועם אלו שאבדה האמונה מהם ואינו מתאים עם אני ה' אז לא שייך גבי' ואהבת לרעך כמוך כי כל ענין ואהבת לרעך כמוך הוא מחמת שכל אחד יש לו נילוץ אלקי ומצד זה הם מאוחדים משא"כ מי שאין לו שייכות בכלל עם הנילוץ אלקי שבקרבו אז לא תוכל להתאחד עמו.

ה] והנה לעיל ביארנו שבבית המקדש הוא המקום שמלכות שמים מתגלית ושם בטלים כולם להשי"ת, עפ"ז יש לבאר הענין ששם הי' הנס של עומדים נפופים ומשתחווים רוחים, דהנה אנו אומרין בתפלה ואין אנחנו יכולין לעלות ולירות ולהשתחות לפניך, וא"צ למה יוכל להשתחות גם בזה"ז, אבל ענין השתחווייה כ' הרה"ק בעל החניא זי"ע, שזה הי' רק בביהמ"ק כי השתחוואה אין הכוונה רק שתם לכוף קומתו וגופו, כי גדר השתחוויה הוא שהוא מראה הכנעה לפני המלך שמשתחוה לפניו כשבא אליו, ואצל מלך בו"ד שאינו רואה לבבו די בזה שהוא מראה הכנעתו בחילוניות הגוף וכופף קומתו לפניו אבל לפני הקב"ה הרואה ומביט אל תוך משכיות לבבו ואם הוא שתם משתחוה ובלבו אין שום הכנעה הלא להבל יחשב כי ה' יראה ללבב ומסתכל בעיקר אם הלב מתבטל אליו, וביטול הלב הזה הי' רק בביהמ"ק ומעשה ההשתחווי', הי' רק להזכיר את האדם שנפשו ולבו יכניעו ויבטלו עצמם, ולכך היו משתחוים רוחים, כי כל זמן שלא הכניעו עצמן לא מצאו מקום לעצמם בביהמ"ק והי' המקום לר ועמדו נפופים, אבל כשהתחיל הלב להכנע אז הי' מקום בריווח לכל אחד, וכן אמר יהושע לבנ"י כשנמלם את כולם בין שני בדי הארון והחזיק המועט את המרובה ואמר להם (יהושע ג' י') בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם וגו' ואמר הלשון אל חי, וכן בנוסח הברכה בברית מילה אנו אומרין על כן בשכר זאת אל חי חלקנו צורנו וכו', כי אל חי פירושו שהקב"ה שורה על אותו האדם שאין בו ערלת הלב, ולזה אמר להם יהושע אל חי בקרבכם שאין בכם שום דבר המנגד לקדושה, דהיינו ערלת הלב ותאוותיו לא היו בהם, כי האוהב עצמו זה כבר שמן ע"ז, כי האיך יתכן לאהוב משהו חוץ מהבורא ית', ומזה שנמצאן בין שני בדי הארון והי' להם שם מקום משם ראי' שהם משוללים מתאוה וערלה ואל חי בקרבם קדוש כי כולם בטלים אל השורש שלהם, [כי באמת תוכיותו של האדם הוא רק דבר ה' המחייהו וזה אינו צריך מקום, אדרבה הוא למעלה מן המקום, ורק כאן בעוה"ז עשה ה' ככה שכל דבר יש לו מקום וזמן ויש גשם וכו' אבל פנימיות כל דבר הוא רק דבר ה' המחייהו אשר ברואו יש מאין ואין עוד וכאשר האריך בזה בשער היחוד והאמונה, וכשאדם מבטל עצמו מכל וכל ונעשה בטל ומבוטל אל דבר ה' הוא מגיע לשורש הראשון והוא למעלה מן המקום והוא נמצא במצב כמו שהי' קודם הבריאה ולא שייך גבי' שיהי' צריך מקום, וכשהוא בטל כולו לד' אינו מציאות בפני עצמו ואינו צריך מקום, וזהו אל חי בקרבכם דהיינו שאינם רואים כ"א את דבר ה'.]

וזהו הטעם שהיו משתחוים רוחים, כשבאו לביהמ"ק ונתטוררה האהבה להקב"ה כל כך עד שכל האהבות נתבטלו ולא הי' שום אהבת עצמו, וממילא נתגלה דבר ה' כמו שהוא קודם הבריאה, ונשמה אינה צריכה מקום, רק הגוף צריך מקום, [ואני אומר נשמה רק בדרך השאלה, האמת הוא שהי' גבוה הרבה יותר מבחי' נשמה, כי נתגלה אז שהכ"ל בטל במציאות אלוי ית'].

ו] וזה ענין ראש השנה שאנו ממליכין את הקב"ה, ועיקר המלוכה אין הכוונה כפשוטו על כל העולם, כי רק אצל מלך בו"ד שייך לומר שיש לו בתים ושדות יעריס ומדינות וכסף וזהב הרבה מאד וכו', אבל אצל הקב"ה הכל כל אלו כלא נחשבו, ועיקר הכל שחשוב אצלו כביכול הוא האדם, ומפץ שימליכהו על הילוץ האלקי שבקרבו והי' ה' למלך על כל הארץ, היינו על כל הארציות וכשממליך את הקב"ה על נפשו וילוץ האלקי שבקרבו אז כבר ממילא הקב"ה מולך על כל הארץ.

והדבר הראשון הוא להסיר כל הכחות המנגדים אל הקדושה וזהו ענין האחדות כנ"ל, וזה יש לרמז בפ' (במדבר י' ז') ובהקהיל את הקהל תתקעו וגו' תקיעה מורה על אחדות, וקהל כפשוטו הכוונה בכלליות וג"כ הכוונה בפרטיות האדם בעצמו שהוא קהל של אברים וכל זמן שלא